

III Congrés del minifundi

Foment de l'Ecosistema Empresarial Rural.

De la Por a L'Esperança.

Fomento del Ecosistema Empresarial Rural.

Del Miedo a la Esperanza.

Centre Cultural Caixa Ontinyent
Carrer Gomis, 3
Ontinyent. (València)

03 FEB
04 2023

CRESTOMATIA
DOSSIER DE TREBALL

EL XICOTET ÉS PRECIÓS.

- Parlarem de petits productors que volen romandre al seu ecosistema empresarial rural.
- De respecte al paisatge i al medi ambient.
- De la cadena alimentària artesana.
- De preus, qualitat, consum, geografia, ètica, salut i educació.

LO PEQUEÑO ES BELLO.

- Hablaremos de pequeños productores que quieren permanecer en su ecosistema empresarial rural.
- De respecto al paisaje y al medio ambiente.
- De la cadena alimentaria artesana.
- De precios, calidad, consumo, geografía, ética, salud y educación.

Organitza:

ELVI
Art

Finança:

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselloria d'Economia
Sostenible, Sector Productiu,
Ciència i Treball

Col·labora:

Caixa
Ontinyent

Índex / Índice

Reflexió col·lectiva organització III CONGRES DEL MINIFUNDI - València

1. INVITACIÓ PONENTS	4
2. SMALL I BEAUTIFUL	5
3. De la Por a l'esperança UNA REALITAT DE LA QUAL CAL PARTIR	6
LA CRISI DEL MINIFUNDI A L'ERA DE LA GLOBALITZACIÓ	7
TOT EL QUE DESAPAREIX SI EL MINIFUNDI ES PERD	9
L'ALTERNATIVA ADAPTATIVA DEL MINIFUNDI DAVANT LA GLOBALITZACIÓ	11
EL CANVI D'ENTORN I DE MODEL D'INTEGRACIÓ COM A ÚNICA ALTERNATIVA DAVANT LA CRISI DEL MINIFUNDI	12
4. REESUM DE LES INTERVENCIIONS	14
5. CONCLUSIONS	24
6. ENLLAÇOS VÍDEOS, RESUM I TEMPORALITZACIÓ INTERVENCIIONS SINGULARS _(bilingüe)	27
7. REPORTATGE FOTOGRÀFIC	53

Reflexión colectiva organización III CONGRES DEL MINIFUNDI - Castellano

INVITACIÓN PONENTES

SMALL I BEAUTIFUL

UNA REALIDAD DE LA QUE HAY QUE PARTIR

LA CRISIS DEL MINIFUNDIO EN LA ERA DE LA GLOBALIZACIÓN

TODO LO QUE DESAPARECE SI EL MINIFUNDIO SE PIERDE

LA ALTERNATIVA ADAPTATIVA DEL MINIFUNDIO ANTE LA GLOBALIZACIÓN

EL CAMBIO DE ENTORNO Y DE MODELO DE INTEGRACIÓN COMO ÚNICA ALTERNATIVA ANTE LA CRISIS DEL MINIFUNDIO

CONCLUSIONES

1. INVITACIÓ A PONENTS

Sóc Juan Cascant, Agricultor i vinater, creador del concepte Microvinya, impulsor de la revaloració del Minifundi mitjançant, entre altres esdeveniments, l'organització del primer i segon congrés nacional del minifundi; Fruit de la segona edició vaig impulsar l'arribada a Espanya de l'Economia del Ben Comú" sent a Muro, el meu poble, on es van posar en marxa els primers traços de l'EBC actual, tot això de la mà de Paco Alvarez i altres col·laboradors. Aleshores l'alcalde de Muro Rafa Climent participava de les meves bogeries relacionades amb l'ètica de "a peu" com a amic de la infància que era, fent-les després seves, cosa de la qual m'enorgulleixo. Després d'uns quants anys de marxa amb l'economia sostenible i la sostenibilitat (pandèmia pel mig), arribem a la conclusió que la cosa no ha anat a millor (al menys per al món petit) per molt estès que sigui l'ús de els termes esmentats. Encara més, es podria dir que hem anat a pitjor havent cremat cartutxos importants, havent fins i tot devaluant la seva presumpte poder útil per a la societat civil, la qual roman incomprensiblement en silenci.

Davant les meves successives reivindicacions i demanda de reflexions i de autocrítica, davant la por i no l'esperança que s'està sembrant, el esmentat Rafa Climent, ara conseller d'Economia Sostenible, m'encarrega "tornar a les caminades" amb l'organització d'un fòrum de reflexió, de anàlisi i de plantejament de propostes per intentar aconseguir empoderar a la ciutadania, la veritable protagonista d'una societat democràtica. De la por a esperar un canvi de model. Del ja no en puc més, al què puc fer. De la utopia a la realitat.

Pregue accepta aquesta invitació a participar en el III congrés del Minifundi a principis de febrer del 2023.

Estem en fase inicial de l'organització i m'encantaria exposar-lo, personalment, les intencions d'aquest esdeveniment. Bé telefònicament, o bé concedint-me una cita perquè la pugui visitar.

2. III CONGRES DEL MINIFUNDI

("Small is beautiful", el que és petit és bonic)

"El petit és bonic" és el títol del llibre de Schumacher que es va publicar el 1.973 i que continua estant a la llista dels 100 llibres més llegits al món. El subtítol és menys conegut: "Economia com si la gent importés". El llibre és una demostració fefaent que, a partir del que és petit, d'empreses petites de talla humana, es pot construir un món millor, sabent que la cooperació entre aquestes empreses pot assolir estructures grans i eficients.

Sí, el que és petit és bonic, però els que defensen el sistema socioeconòmic vigent, el liberal-capitalisme, encara no se n'han assabentat. Les desenes de milers d'economistes de l'FMI, del Banc Mundial, dels bancs centrals, de l'OCDE, del G20, del G7, dels governs, i de la majoria de partits polítics, defensen el creixement sense límits, cosa que és gran i més gran, tenint els diners com a base i únic objectiu... i així estem, en la situació en què es va trobar l'imperi romà abans d'esfondrar-se.

"Què més necessitem per estar convençuts que el model liberal-capitalista ens porta a la catàstrofe?" . Més crisis financeres? Més pandèmies? Més estudis que demostrin el deteriorament del clima? Més estudis que demostrin l'increment de la diferència entre rics i pobres? .

Ja està bé de posar pegats a un model que fa aigües per tot arreu!

L'única solució és canviar-lo, entre altres coses estructurant-lo de baix a dalt, dotant-lo d'una cara veritablement humana, i proposant canvis amb activitats concretes, útils i properes. Amb tota humilitat això era el que es va pretendre quan a Muro de Alcoy es va organitzar el Congrés del Minifundi I (04/2008), i el Congrés del Minifundio II (04/2011) .

En funció de l'esdeveniment des de llavors hem considerat necessari organitzar el tercer Congrés que tindrà lloc a Ontinyent el 27 i 28 de gener de 2023, organització encara més justificada per l'estudi recentment publicat per l'INE sobre l'evolució de la població a Espanya, i els clars regs que empitjori el tema relacionat amb la desaparició de petits pobles.

En aquest tercer Congrés del Minifundi abordarem els temes relacionats amb els petits productors, de tota mena, que pretenen romandre al seu ecosistema empresarial rural, a la cadena alimentària artesanal, els preus, la qualitat, el consum, la geografia, el respecte al paisatge i al medi ambient, i l'educació, tenint com a objectiu no només descriure la situació sinó sobretot que els participants proposin mesures realistes que siguin aplicables a curt, mitjà i llarg termini. El nostre objectiu és també que sortim de la por que infonen els que tenen interès a acovardir la societat-edat... que són els mateixos responsables que han generat la situació en què ens trobem.

3. DE LA POR A L'ESPERANÇA

Un horitzó de bé comú per al minifundi.

III Congrés del Minifundi – Foment de l'Ecosistema Empresarial Rural

Aquest document és el resultat de la reflexió col·lectiva i de l'intercanvi d'opinions, experiències i sentiments que es va dur a terme al III Congrés del Minifundi celebrat els dies 3 i 4 de febrer de 2023 a Ontinyent sota el lema Foment de l'Ecosistema Empresarial Rural. De la por a l'esperança. Totes les seves ponències i conclusions es poden veure a la web del congrés: <https://www.elviart.org>

UNA REALITAT DE LA QUAL CAL PARTIR

El minifundi ha estat la forma de propietat que ha vertebrat durant decennis, o potser mil·lors durant segles, l'espai rural de la nostra Comunitat i en ser aquest, alhora, un dels eixos més importants del seu desenvolupament social i econòmic, el minifundi també ha estat una peça sense la qual resulta impossible conèixer la història, el mode de vida i l'economia, i fins i tot la idiosincràsia de la gent del País Valencià.

El minifundi ha estat l'univers que va mantenir viva la població, l'imant que la va fixar a la seva terra i li va proporcionar benestar, molt per sobre del d'altres comunitats de l'Estat, i prou empena per emprendre activitats més enllà de les prima -ries.

El minifundi ha estat font d'innovació i una manera efectiva de socialitzar els beneficis d'un sector que actuava de motor i aliment de la resta de les activitats econòmiques i mercats; va garantir l'equilibri demogràfic; va permetre que les zones rurals convisqueessin amb l'urbanisme incipient i fins i tot que aquest últim no les fagocitara. La rendibilitat del minifundi no era depredadora sinó que va generar estalvi que va permetre el desenvolupament d'indústria veïna sense gaire conflicte, sinó més aviat gràcies a una simbiosi que era possible, sobretot perquè la població feia de vàlvula d'ajust i perquè les dues activitats vivien i necessiten un mateix mercat intern com a plataforma de partida per assolir, com es va arribar a assolir, projecció estatal o fins i tot internacional. Bastants de les que tenien el minifundi com a espai de producció o de subministrament immediat no només van arribar a proporcionar una extraordinària font d'ingressos i riquesa, sinó també convertir-se en negocis de referència mundial.

Des de fa uns anys, però, la realitat és una altra i això no només no es pot amagar, sinó que ha de ser el punt de partida de qualsevol anàlisi que es proposi donar solucions a l'espai rural i al declivi de les activitats que durant segles van ser avantguarda i font principal del desenvolupament econòmic del País.

El minifundi, el que equival a dir el camp, el món rural o fins i tot el territori fins fa poc més representatiu i ric de la nostra terra, degenera, entra en declivi, es despobra i deixa de ser atractiu, perd força com a font de ingressos o més aviat resulta impossible de mantenir econòmicament. Molts produeixen pèrdues, si és que continuen utilitzant-se per a algun tipus d'explota-

ció, expulsen la seva gent, es despobla el seu voltant. Ara, el minifundi de vegades es desnatura i d'altres deixa de ser explotació econòmica i referent quotidià de vida, relació social i ciutadania per convertir-se, si de cas, en espai marginal, infrautilitzat, buidat de la seva capacitat centenària per crear riquesa i equilibri econòmic, social i fins i tot personal. Les seves filles i fills no continuaran estant allà i és possible que aviat no sentin i ni tan sols reconguin l'anomenada ancestral de la terra que diàriament va activar el cor i la intel·ligència dels seus avantpassats, que no en sàpiguen ni, per tant, la sentin en algun moment com a cosa seva.

No en va, el cultiu de cítrics en el País Valencià, típic espai de minifundi, ha ocupat durant anys el primer lloc quant a terres abandonades a tot Espanya. Igualment a les terres d'olivera, vinya i arbres frutals.

En el sentit més ampli, profund i real de l'expressió, la realitat de la qual cal partir és que, de seguir la tendència que s'està desenvolupant al nostre minifundi, les noves generacions ja no viuran mai més a la seva terra d'origen. I la terra sense descendència és una terra que mor per sempre.

LA CRISI DEL MINIFUNDI A L'ERA DE LA GLOBALITZACIÓ

El minifundi valencià va ser una forma de propietat i un mode d'explotació productiva molt eficient i rendible durant tota la seua història fins que va entrar en crisi els darrers quaranta anys.

El clima, la disponibilitat d'abundant reg de superfície, la possibilitat de diversificar la producció i el relativament fàcil accés a mercats de demanda sostinguda, el baix risc de les explotacions i l'adaptabilitat del negoci, el seu paper com a subministrador no només de rendes permanents sinó d'altres complementàries per a una bona part de la població adjacent als pobles, el seu caràcter d'inversió "de seguretat" que feia que moltes famílies propietàries el mantinguessin fins i tot amb baixos estàndards de rendiment, van fer que el minifundi fos, durant molt temps, l'espai i la forma de propietat més adequats per dur a terme una activitat que era rendible, eficient, atractiva i capaç, com s'ha dit, de convertir-se en un motor per al desenvolupament d'altres activitats. Era un vector de força decisiva per a l'impuls de l'economia valenciana i el principal instrument de vertebració i sostenibilitat social.

Tot i això, a partir dels anys setanta i vuitanta del segle passat es produiran una sèrie de canvis econòmics, polítics i socials en cadena que sumiran en una crisi profunda al minifundi valencià.

En aquell moment i per raons de diversa naturalesa que no desenvoluparem aquí, es desencadena una intensa revolució tecnològica, gràcies al desenvolupament de la informàtica i les telecomunicacions, i canvis legals i institucionals d'escala gairebé planetària que modificaran radicalment la morfologia dels mercats, el desenvolupament de les activitats econòmiques, les relacions socials i fins i tot els valors i principis morals que guien les nostres societats i on estava inevitablement immers, amb totes les seves plurals dimensions, l'univers del minifundi.

Les noves tecnologies permetien recol·lectar, produir o distribuir amb menys cost, però estaven pensades per ser utilitzades en grans superfícies o entorns productius. I això, juntament amb la legislació que a poc a poc va anar desmantellant les fronteres i les barreres als moviments de capital, van substituir els antics mercats nacionals, com a espais predominants del benefici, per altres autènticament globals.

Gràcies a això, l'oferta mundial es va incrementar en pràcticament tots els àmbits de la vida econòmica, apareixent grans productors amb capacitat d'abastir multitud de vells mercats nacionals amb preus molt més baixos. No només perquè podien produir amb economies d'escala i amb preus unitaris més baixos, sinó perquè no es comptabilitzaven els costos ambientals associats al transport de milers de quilòmetres que els productes havien de recórrer per arribar a la destinació, els derivats de l'ús intensiu dels recursos naturals, o els socials generats per la pèrdua de drets o destrucció de recursos comuns (no només materials) que comportava el nou règim del comerç internacional.

Un règim que, malgrat regir-se suposadament pels principis del lliure mercat, estava basat, en realitat, per un proteccionisme asimètric i selectiu que permetia a les grans potències defensar-se sense pudor mentre obligaven els països més empobrits a obrir-se sense cap límit.

La globalització d'aquestes darreres dècades va comportar també l'aparició no només de major nombre de productors que donaven lloc a fenòmens de sobreproducció que feia caure els seus ingressos. Es va consolidar igualment una cadena mundial de distribució molt oligopolitzada on uns quants operadors disposaven d'una capacitat de negociació inusitada a l'hora d'establir els preus amb els seus proveïdors, de manera que els marges s'ampliaven a mesura que s'allunyaven de les fonts originàries de producció o creació de la riquesa.

La inseguretat, el risc més gran associat a l'increment de la competència, la necessitat de dur a terme inversions més cares i ineficients com més petita fos la superfície o l'espai productiu, la disminució de la rendibilitat i la pèrdua dels mercats tradicionals alhora que es feia més difícil l'entrada als ara d'escala mundial, provocaven pèrdua d'ingressos va obligar a multiplicar el recurs al crèdit, de manera que el deute es va convertir en un llast constant de les explotacions, molt més pesant i difícil de portar com més petit era la seva escala productiva.

La liberalització del comerç i la seva internacionalització també comportava un augment del risc i això va generar una paral·lela preocupació per la seguretat i la traçabilitat dels productes, cosa que suposava un sobrecost també més difícil de suportar per als petits productors, a qui no quedava més sortida que deixar-se caure en mans de les grans distribuïdores o intentar trobar nínxols molt reduïts de mercat en què estaven obligats a intervenir amb costos molt per sobre dels habituals globalitzats, amb preus no competitius.

La conseqüència va ser la desaparició de milers d'explotacions i indústries o la seva absorció, per passar a formar part de grans superfícies o propietats on sí que es podien rendibilitzar les grans inversions en tecnologia i aconseguir augmentar el valor dels negocis ; encara que de vegades, ni tan sols fos pel camí d'augmentar el de la seva producció material, sinó tan sols el de la seva cotització financera a les borses de valors, convertint una gran part de l'oferta global en mer objecte d'especulació.

Per si això fos poc per als petits productors de pràcticament qualsevol lloc del món, la globalització no va suposar tan sols una revolució tecnològica, productiva i comercial, sinó també una altra civilització que va trasbalsar la cultura, els imaginaris socials, els valors, les maneres de conèixer, de mirar-se i de sentir, les relacions socials en conjunt i els comportaments personals.

La globalització va crear atractius molt aliens a l'univers on s'havia desenvolupat històricament el minifundi. La terra va deixar de perdre valor com a espai de vida i creació per ser, si de cas, simplement mercaderia. Va ser precisament en aquests anys quan la Unió Europea renuncia a l'agricultura com a motor econòmic i font de riquesa per convertir-la en una activitat més aviat rendista i privilegiadament rendible per a les grans explotacions i propietats; i quan el que és rural a l'abast de les urbs es converteix en apetència de la inversió immobiliària per absorbir sense parar la població que fuig del camp buscant la comoditat, l'accessibilitat als serveis i el gaudi de les noves formes de vida que proporcionen ciutats convertides, igualment, en mercaderies. És el que ha passat, en els darrers 40 anys, amb aproximadament la meitat de la superfície d'hortes o minifundis a la calor de constants bombolles immobiliàries que, a sobre, ni tan sols han servit per garantir satisfactòriament l'accés a l'habitatge allà on es han desfermat.

Els canvis tecnològics, en la producció el comerç i el consum, en l'urbanisme, l'educació, la cultura i l'ètica que han comportat la globalització i les polítiques que han vingut de la mà, han modificat completament el marc en el que el minifundi es pot desenvolupar, sostenir econòmicament i contribuir a l'equilibri social i al benestar social i personal. I així està condemnat a ser un simple residu, autèntic material d'enderrocament d'una civilització que anteposa la reducció de costos (llevat dels intangibles, com veurem) i la maximització del benefici a la vida, a la conservació de la natura i al manteniment de les relacions socials que proporcionen equilibri i pau.

TOT EL QUE DESAPAREIX SI EL MINIFUNDI ES PERD

Davant la crisi que la globalització i les polítiques que l'acompanyen provoquen al minifundi no té sentit intentar recuperar el que és irrecuperable.

A l'entorn generat en aquestes últimes quatre dècades el minifundi és inviable, tal com ho hem conegut, i està condemnat, com hem dit, a desaparèixer més o menys lènguidament o a desnaturalitzar-se, convertint-se en negocis ineficients o en un car complement de la vida urbana, en un divertiment de què abans o després es podrà i compensarà prescindir.

El que cal fer, per contra, és tractar de descobrir les condicions en què es pot convertir en "una altra cosa", en una espècie capaç de sobreviure al medi ambient inòspit i fins i tot letal que crea la voracitat que guia els grans productes -tors i cadenes de distribució de molta major escala i, de vegades, fins i tot de dimensió planetària.

Però, abans de fer-ho, també és convenient ser conscients del que es perd si el minifundi desapareix.

Fem tot seguit un breu i potser inacabat inventari.

Però, abans de fer-ho, també és convenient ser conscients del que es perd si el minifundi desapareix.

Fem tot seguit un breu i potser inacabat inventari.

❓ El minifundi ha estat durant segles i continua sent un component més i important de l'ecosistema mediterrani. I aquest és un sistema complex, de manera que el deteriorament del minifundi no és una pèrdua puntual o particular sinó un incident sistèmic d'abast extraordinari que, abans o després, deixarà veure la seva empremta en el medi ambient no només més proper, rural, o immediat.

+ El minifundi ha estat una forma de propietat que ha contribuït molt decisivament a l'equilibri social ja que comporta una distribució horitzontal i vertical (entre generacions) de la riquesa força equitativa o, almenys, molt més que la resultant de la gran propietat. Per tant, la seva pèrdua suposa un element d'inestabilitat i desigualtat originària que també abans o després deixarà sentir els seus efectes.

+ El minifundi ha estat un factor decisiu per impulsar el desenvolupament endogen i la fortalesa del mercat intern que és la base més sòlida del desenvolupament econòmic. Per descomptat, molt més que l'activitat que depèn de factors externs, de la propietat que respon a funcions d'utilitat global i criteris finançats de maximització del benefici.

+ El minifundi contribueix també a enfortir la producció i el consum de proximitat que, per definició, permet satisfer de manera més immediata i eficaç les necessitats humanes. El minifundi és, en aquest sentit, una garantia de sostenibilitat i un factor decisiu -encara que no sigui l'únic- per assolir la sobirania alimentària.

+ El minifundi evita l'absentisme propi de la gran propietat i permet que l'ús de la terra respongui a lògica d'explotació consubstancials a la seva naturalesa de factor originari i no a les que s'imposen quan la propietat està en mans, com és cada cop més habitual com a resultat de la lògica que mou la globalització, dels fons d'inversió que s'han convertit en els grans propietaris de la terra, a gairebé tots els països del món. Podria dir-se que el minifundi és la millor garantia que la terra segueixi sent el que correspon a la seva naturalesa autèntica, recurs comú, i no una mercaderia.

+ El minifundi ha estat sempre una mena d'antecedent del que ara s'anomenen agricultures urbanes, enfront de les industrialitzades que per derivació estan acabant per ser agricultura finançaritzada. Davant d'aquestes últimes, el minifundi és expressió d'un ús de la terra sostenible, equilibrat, encaminat a satisfer necessitats de l'entorn, generador de valor del qual ell mateix s'apropia, eficient ja que es desenvolupa en circuits curts i per això més flexibles, i basat en el coneixement tradicional i comú i no en patents que únicament persegueixen el màxim benefici monetari, tal com passa a l'agricultura de gran propietat.

+ El minifundi s'ha mimetitzat sempre amb el medi ambient social, ha imantat la població i contribueix o pot contribuir a generar l'atractiu vital i la garantia d'ingressos sobre els quals es pot sostenir l'equilibri demogràfic i una mobilitat social no dilapidadora de recursos.

+ Amb independència de tot això, o més aviat de forma complementària, el minifundi és també una component essencial del patrimoni material, cultural, paisatgístic i fins i tot turístic... de la comunitat on s'enclava, de manera que el seu deteriorament o desaparició suposen també una pèrdua de valor, no necessàriament només intangible, per a tota la societat.

Tot això no vol dir, naturalment, que el minifundi hagi estat exempt d'inconvenients al llarg de la seva llarga història com un dels motors més potents de l'economia i de l'estabilitat social. Ha fet que la penetració de tecnologies s'hagi limitat a les que són compatibles amb la seva escala menor i, per tant, menys disruptives i transformadores; ha consolidat una gestió molt conservadora de les explotacions; ha estat tradicionalment reticent a la generació de xarxes i raïms d'activitat i ha esdevingut, així, un dels factors més determinants de l'individualisme que ha marcat durant tant i tan perjudicialment la història econòmica de la nostra terra.

L'ALTERNATIVA ADAPTATIVA DEL MINIFUNDI DAVANT LA GLOBALITZACIÓ

En els darrers anys s'ha intentat donar respostes a la crisi del minifundi, tot i que és evident que no han estat eficaços per revertir les tendències, almenys sistèmicament parlant. S'han aconseguit algunes transformacions concretes, canvis fins i tot espectaculars en algunes explotacions d'avantguarda que han trobat lloc en la nova dinàmica global d'aquestes últimes quatre dècades, però l'ecosistema minifundista com un tot no només no ha sortit de la crisi, sinó que empitjora contínuament la seva situació.

El tipus de respostes predominant es basa a fer compatible el minifundi amb el règim de la globalització, tractant de fer-ho competitiu, rebaixant costos, modificant l'oferta i acoblant-lo a les lògiques i engranatges dels grans operadors.

Per això no es pot dir que s'hagin escatimat esforços ni fet miraments amb els recursos, però ni tan sols així es pot afirmar que hagi estat una estratègia reeixida.

La dotació abundant d'equipaments, infraestructures i serveis de tota mena han modificat l'espai rural però no s'hi ha frenat la despoblació, l'envelliment gradual i fins i tot el buit en algunes zones. El minifundi es converteix en una mena d'enclavament productivament desertitzat enmig d'un espai de serveis que més aviat mostra el malbaratament que hi ha darrere de les contínues odes a l'eficiència amb què es justifiquen les polítiques que els han fet entrar en crisi profunda .

Ni tan sols la creació d'ocupació a base d'inversió pública, quan és possible crear-lo no més per simple voluntat política, és suficient perquè el minifundi tiri endavant perquè les persones empleades no fixen la seva residència allà on treballen i no generen vida social a l'espai que envolta el dels seus llocs de treball.

L'augment indiscutible de la formació i l'educació de la població nascuda als territoris del minifundi tampoc no ha estat una via que hagi portat a obrir-li nous horitzons perquè la millor formada surt i no torna per quedar-se, no augmenta el capital de coneixements del que es pugui nodrir el minifundi, almenys, en la mateixa proporció en què millora el nostre sistema educatiu i

de formació professional. I la immigració no ha suposat tampoc una aportació prou significativa per millorar els rendiments.

Res d'això no ha estat capaç de compensar la contínua generació de nous atractius completament aliens a la cultura i forma de vida del minifundi, ni de capitalitzar aquest últim per fer possible que es converteixi en una font d'activitat i ingressos en el marc de producció i distribució globalitzades que s'ha consolidat en les darreres quatre dècades.

Es podria dir que es tracta d'estratègies adaptatives a la globalització que, en no poder resoldre la incompatibilitat de fons entre el minifundi i aquesta última que es va comentar anteriorment, no poden tenir altres efectes que els purament pal·liatius. Són estratègies o economies "de bomber", en el sentit que potser poden evitar que es propagui la destrossa, però no que es generi el mal terrible que suposa aquesta incompatibilitat.

EL CANVI D'ENTORN I DE MODEL D'INTEGRACIÓ COM A UNICA ALTERNATIVA DAVANT LA CRISI DEL MINIFUNDI

El minifundi és un producte de la història, un component més de processos de llarg recorregut que es consolida fins i tot en etapes de condicions diferenciades perquè és la forma de propietat i explotació de la terra que millor s'adapta a les característiques de l'ecosistema natural en què es da, el que proporciona una distribució de la riquesa més equitativa, assentament estable de la població, sostenibilitat intergeneracional i la que s'acomoda més eficientment amb l'economia del seu entorn.

Si aquest darrer, l'entorn, canvia sense que el minifundi s'adapti col·laborativament amb ell, el nou medi ambient li resultarà hostil i no podrà sobreviure. I en aquesta situació no es tracta tant de reforçar-lo o protegir-lo, com s'acaba d'assenyalar, subministrant recursos al seu voltant sense parar, però sense canviar les lògiques que estan provocant la crisi que li provoca.

La supervivència del minifundi no és un fi en si mateix. No té sentit tractar de garantir la seva supervivència com un residu que no genera valor ni proporciona externalitats positives a la resta de les activitats econòmiques i la vida social en conjunt. Per tant, no és alternativa tractar d'acomodar-lo a qualsevol condició que el desnaturalitzi o li impedeixi desenvolupar-se com a factor d'eficiència, sostenibilitat, equilibri i estabilitat al seu si i al seu voltant

Creiem, per contra, que salvar-ho és valuós precisament perquè continua sent un instrument adequat per fer front als grans reptes de la vida econòmica.

La globalització s'ha manifestat com un règim clarament insatisfactori perquè no és resili-ent ni capaç, per tant, de fer front al risc i la incertesa que és consubstancial al progrés i ni tan sols de proporcionar la mínima seguretat que cal garantir per salvar la vida al planeta.

La recent pandèmia n'ha estat un exemple tan clar i per això que les tendències que alguns anomenen, potser amb tota la raó, desglobalitzadores, s'hagin posat en marxa fins i tot per part de les mateixes grans empreses que han utilitzat la globalització per dominar el planeta.

Les amenaces sistèmiques que es concentren amb una força inusitada a la nostra època estan obligant a guiar l'activitat econòmica i la vida social sota principis diferents de la mera re-

cerca del benefici als mercats, senzillament perquè aquesta ni garanteix la vida, ni tan sols és capaç de proporcionar rendibilitat sense altíssimes dosis de risc a les empreses.

Principis com la necessitat de protegir i mantenir la biodiversitat, assolir seguretat alimentària per a tots els éssers humans, conservar el patrimoni natural, desmercantilitzar recursos, com la terra o el treball humà, que no han estat creats per ser utilitzats com a mercaderies, posar fre a la finançarització de les economies perquè les fa esclaves del deute i materialment insostenibles; i, en general, aconseguir qualitat de vida, tenir-ne cura i dels interessos de les generacions futures respectant el bé comú quan s'està utilitzant recursos comuns, s'estan obrint pas com a guies inexcusables de l'acció humana al planeta si no es vol acabar amb ella.

És possible que encara es tracti de principis la formulació teòrica dels quals vagi per davant de la seva posada en pràctica generalitzada però també és evident que els avenços més valuosos en el desenvolupament econòmic i dels pobles, les cotes més elevades de benestar i estabilitat social i pau s'hi arriben o quan es posen en pràctica, tal com mostra les múltiples experiències d'aquest tipus que es duen a terme, amb més o menys amplitud, a totes les cantonades del planeta.

El minifundi és justament un instrument eficient perquè ha demostrat ser-ho, per fer possible la posada en marxa d'aquests principis. Permet consolidar els mercats de proximitat que proporcionen seguretat a la provisió, respectar la biodiversitat i contribuir a crear un entorn econòmic sostenible i satisfactori.

El minifundi pot ser un tipus d'explotació eficient que maximitza el valor que genera l'explotació de la terra com a factor originari.

Naturalment, perquè això sigui possible és imprescindible trancar les lògiques fins ara imperants i el que és rellevant en aquest sentit són les finestres d'oportunitat que s'obren justament perquè és cada vegada més evident, com s'acaba de dir, que resulten insatisfactòries, des de tots els punts de vista amb què es contemplin.

Caldrà, però, que alhora que es tracte de modificar l'entorn també siga el minifundi qui es transforme, en particular, sent capaç d'emmarcar-se en xarxes, sinèrgies, raïms d'empreses i activitats que configurin espais de desenvolupament endogen i amb vectors de força autòctons, amb mercat específics, empreses de nou tipus, canals d'aprovisionament i distribució apropiats, noves tecnologies que aprofitin la intel·ligència artificial naixent, finances descentralitzades i adaptades a les noves formes de generar activitat, i amb un suport del sector públic que no es pot limitar a ser regulador o financer, sinó que ha de convertir-se en soci i cooperant del minifundi.

Si el minifundi es converteix, així, en part d'un nou espai econòmic la seva supervivència serà també la de l'economia del seu entorn i la que a més podrà regenerar la demografia i procurar un nou estil de vida i de gestió de la quotidianitat de on sorgeixin nous valors i l'ètica del bé comú que cal perquè els principis abans esmentats ens obrin efectivament un nou horitzó.

4. Resum de les intervencions

Aquest document ha estat elaborat a partir de les ponències presentades al congrés, i pretén ser-ne un resum. Les intervencions completes poden veure's a <https://www.youtube.com/@IIIcongresminifundi>

El tercer Congrés del Minifundi, amb el seu lema "de la por a l'esperança" és concebut com un fòrum de reflexió al voltant de les nostres zones rurals, vinculades des de fa molts segles a una estructura de propietat en mosaic que proporcionava riquesa i vertebrava el territori. La motivació és, enfront del declivi de l'activitat agrària, l'abandonament de terres i l'èxode rural, ser un espai d'anàlisi i de plantejament de propostes per intentar aconseguir empoderar a la ciutadania, la veritable protagonista d'una societat democràtica.

L'encàrrec va partir de **Rafael Climent**, conseller d'Economia Sostenible, preocupat pels efectes que la falta de planificació estratègica i la confiança cega en el funcionament d'uns mercats globalitzats han tingut en les produccions locals, de les quals no s'ha tingut en compte els seus valors propis. Aquest congrés estaria inclòs en el que des de la Conselleria d'Economia Sostenible anomenen "econovida": una economia on les persones i el territori estiguen al centre, amb un model més just, inclusiu i sostenible. Tal com el mateix Rafael diu en l'acte institucional "és urgent aportar nous enfocaments i instruments d'anàlisi als de l'ortodòxia imperant, obrint una finestra al pensament crític. Jo diria que es tracta de problemes multidimensionals, problemes connectats que no tenen fàcil solució, atès que presenten interdependències i els esforços per a resoldre un aspecte d'un problema poden revelar o crear-ne d'altres".

El congrés té lloc al Centre Cultural Caixa Ontinyent, on ens acullen amb els braços oberts. Ja en la inauguració, **Vicente Ortiz** se solidaritza amb la finalitat del congrés perquè aquest enllaça directament amb l'esperit de Caixa Ontinyent, i es mostra il·lusionat davant de la possibilitat d'obrir noves vies d'actuació perquè els nostres pobles puguin aprofitar el minifundi i la seua riquesa per millorar la qualitat de vida i la capacitat d'atracció de residents.

El minifundi és un terme emprat per a parlar d'estructures agràries, però és també una metàfora del món rural, d'allò que és xicotet, pròxim, compartit, bonic. Potser no sabem definir bé què volem dir amb minifundi, però el que sí que sabem és que no té res a veure amb la definició del diccionari, que parla d'extensió de terra de poca dimensió que no basta per sostenir una família. El minifundi, diga el que diga el diccionari, ha sigut en el nostre territori font de riquesa, adaptació al territori, paisatge, suport d'altres activitats i vertebració demogràfica. Tal com explica **Joan Cascant** en la inauguració "minifundi és el lloc on jo visc, és el que descriu el meu paisatge, es el que fomenta aquesta llengua que tenim, és on aprenem a interactuar i a tindre respecte. En un

minifundi cap el binomi agricultura-indústria, perquè nosaltres no som només llauradors, sinó que també portem a termini iniciatives personals i particulars"

La primera intervenció experta del congrés la fa el geògraf **Javier Esparcia** que ens situa en la realitat demogràfica de les zones rurals i ens recorda que no hi ha cap solució ni vareta màgica contra la despoblació. Fa molts anys que està invertint-se en infraestructures, en equipaments per a la població i en polígons industrials, mitjançant programes europeus amb moltíssims diners, i el descens de la població en les zones rurals no s'ha frenat. De fet, hi ha zones de l'Espanya interior on els mateixos propietaris d'explotacions grans i mitjanes no resideixen en les zones rurals, sinó en les capitals de província o fins i tot en Madrid, des d'on gestionen les seues finques via telèfon i amb les noves tecnologies. És precisament en les zones on predominen les finques xicotetes on la vinculació amb la terra és major, i on els propietaris estan més a prop de les seues terres, també perquè el treball ho exigeix. Javier Esparcia és de l'opinió que gestionar un territori i mantenir-lo actiu i productiu no implica que la població visca allí, perquè la població pot viure a 25 km en una capçalera comarcal. Com ell diu "no passa res si hi ha menys població, però sí que passa si s'abandona el camp, perquè són coses diferents".

Explica Esparcia l'actual canvi de paradigma de les polítiques rurals, amb quatre estratègies possibles. La primera és no fer res i esperar a veure què passa. La segona és l'estratègia demogràfica, que fomenta la natalitat i, de vegades, l'immigració. És una opció políticament conservadora, però és inútil en zones amb elevada despoblació. La tercera és l'estratègia adaptativa, que intenta mantenir la qualitat de vida de les zones rurals i prestar atenció a determinats col·lectius. Però açò tampoc està frenant la despoblació. I, finalment, hi ha una quarta estratègia, més agressiva, que accepta un cert declivi rural i tracta de mitigar les seues conseqüències econòmiques i socials mobilitzant recursos locals, fomentant la innovació, la diferenciació productiva, la digitalització, etc. però partint de la gent que viu i treballa allí. És aquesta una opció de llarg termini i amb més possibilitats d'èxit. Diu Esparcia que, enfront de la incòmoda veritat del fet que alguns municipis molt xicotets estan condemnats a desaparèixer, "podem continuar parlant del turisme, del teletreball, dels immigrants, de les rebaixes fiscals, de tot açò, que està molt bé. Podem continuar només amb mesures pal·liatives que, òbviament, són necessàries per assegurar una qualitat de vida equiparable de les zones rurals i urbanes. O podem ser valents i pensar i actuar tenint en compte que hi ha una reconfiguració del sistema d'assentaments, que tindrem menys població, bastant més envellida, i que probablement els pobles que queden tindran funcions parcialment diferents de les que tenen fins ara".

En la seua intervenció, Javier Esparcia nomena a Europa, que és d'on venen les polítiques de desenvolupament rural i part dels diners per dur-les a terme. Però, què és Europa? La intervenció d'Andrés Perelló ens apropa al funcionament de les institucions europees i ens recorda que el setanta per cent del treball dels parlaments nacionals consisteix en la transposició de reglaments i directives europees, aprovades, com la PAC, en el Parlament Europeu. Qui és Europa? Europa som nosaltres, juntament amb la resta de ciutadans dels països membres, i com a tals podem fer-nos escoltar mitjançant la normativa existent. Però no és fàcil, perquè cal recollir moltes signatures, i perquè els lobbies del capital sempre tenen més poder que els lobbies socials, i més en aquest moment d'indiferència institucional, on les preocupacions de la gent són altres com pagar la hipoteca.

Andrés Perelló advoca perquè la ciutadania pressione als grups polítics i per aprofundir en que el Parlament Europeu escolte a la ciutadania, de forma que les coses que parlem ací en el poble tinguem una projecció i puguem tindre una directiva europea de despoblament, perquè és un problema que està també en altres llocs. Segons Perelló "cal plantejar una política de despoblament, una política agrària del minifundi, i teixir aliances amb altres territoris per aconseguir una directiva que a la pregunta de 'què és Europa', conteste 'nosaltres'."

La principal política europea és la Política Agrària Comú, la PAC, de la qual ens parla **Beatriz Rocamora**, que ens fa notar que no hi ha un sector agroalimentari sinó mil. Res tenen a veure les produccions de cereal de Castella i Lleó amb les freses de Huelva o l'horta de Múrcia, i és molt complicat dissenyar i adaptar aquestes ferramentes. Diu Beatriz Rocamora que els ingressos justos són fonamentals i que les subvencions són justes perquè retribueixen una activitat que és essencial a la societat.

Ens recorda Rocamora la definició que dona el Parlament Europeu del desenvolupament rural: "El seu objectiu principal és crear un marc coherent i sostenible que pugui garantir el futur de les zones rurals, basat sobretot en la seua capacitat per a proporcionar un ventall de serveis públics que van més enllà de la mera producció d'aliments, i en el potencial de les economies rurals per generar noves fonts d'ingressos i noves ocupacions, preservant al mateix temps la cultura, el medi ambient i el patrimoni de les zones rurals". Destaca Beatriz d'aquesta definició el que és en la capacitat pròpia de les zones rurals en la que es basa el desenvolupament, i no que vinga ningú de fora a "evangelitzar-nos".

La intervenció de l'economista **Juan Torres**, lluny de parlar de xifres i receptes econòmiques, ens recorda que l'economia no són els diners, sinó tot el que ha de veure amb el manteniment de la vida. Tal com ell diu: "si solamente contemplamos lo económico como lo monetario nos estamos dejando una parte". La realitat és complexa, i és necessari treballar des de la complexitat —no des

de la fragmentació— i crear moments de tensió que puguem generar forces que impulsen una contratendència. Parla Torres del que ell anomena "avançar el futur", i que vol dir una experiència, per xicoteta que siga, que visibilitza un projecte de canvi, una referència perquè la gent comprove que el món pot ser d'una altra forma, i que paga la pena comprometre's amb eixa altra forma de veure el món. Si volem un canvi social, no podem demanar a les persones actes de fe, sinó que hem d'anticipar, encara que siga en xicotet, el futur que volem construir per a tota la societat.

El lema d'aquest congrés, de la por a l'esperança, està, segons Torres magníficament escollit, perquè "a poco que contemplemos cómo funciona la realidad, cómo podemos operar en ella y cómo se ha transformado a lo largo de la historia, es un hecho que el miedo no tiene lugar, y que la esperanza es lo único que puede mover y cambiar la realidad". El congrés del Minifundi és, per tant, un d'aquests avanços de futur que visibilitzen eixe altre futur possible.

Paco Álvarez comença la seua intervenció parlant de competitivitat, que és el que diuen que li falta al minifundi, i que ell considera consisteix a fer el possible perquè l'empresa que hi ha al costat fracasse, i que la nostra pugua guanyar el mercat a qualsevol cost. Es pregunta Álvarez si serà de veres allò de què el camp no és rendible, i ens mostra periòdics on es veu com els nous terratinents del camp espanyol són els fons d'inversió, que estan comprant terres a tot arreu.

Paco Álvarez, informàtic de formació i economista de cor, ens parla de la necessitat de canviar la competició per la cooperació, i explica com l'economista Christian Felber va escriure fa ara dotze anys el llibre "L'economia del bé comú", que és, segons Álvarez, l'única resposta total al model econòmic vigent: "Y no ha inventado nada. Si me permitís la imagen: había un montón de vagones en vías paralelas. Él ha cogido los vagones, los ha enganchado juntos y les ha puesto una locomotora: el comercio justo ya existía, el ecologismo ya existía, todo un montón de cosas ya existían". Però ara, en la matriu del bé comú, conformen una ferramenta útil per valorar la contribució de les empreses (o les institucions, o les comunitats) al bé comú, i poder dissenyar sistemes més justos, que vagen molt més enllà de la minimització dels costos i que contribuïsquen al bé de tota la societat.

També **Raúl Contreras** ens parla del benefici social de les empreses, i de la necessitat que qualsevol objecte social o ambiental siga abordat amb tots els intervinents d'una societat, de forma que deixem de parlar de responsabilitat social i passem a parlar de corresponsabilitat social, que és el que cal fer.

Considera Raúl Contreras que el món rural és un gran excedentari de valors socials i ambientals que està patint el bolcat de costos del món industrial i l'extracció de beneficis sense retorn econòmic. Segons ell diu, una cosa que ajudaria al món rural seria que "todos los valores que tiene y que ponen encima de la mesa tengan, como ocurre a los demás, un retorno económico que posibilita seguir construyendo en este espacio, que además sería también un motor de cambio que podríamos regalar al entorno urbano".

Abunda en aquesta idea **José Soler**, director general d'economia sostenible, que veu necessari divulgar per qualsevol canal que "hi ha alternatives a la manera d'entendre el model econòmic convencional, neoliberal, capitalisme i hegemònic". Des de la Conselleria d'Economia han dissenyat una ferramenta que permet passar de la legítima crítica a la proposta i que les empreses valencianes puguen exportar en clau de responsabilitat social, ambiental, de condicions de treball, etc.

Un altre economista, **Pasqual Moreno**, coincideix amb Paco Álvarez en el fenomen de l'acaparament de terres que s'està produint en tot el món: Amèrica Llatina, Àsia, Àfrica i, fins i tot, Europa: "Mentre assistim a aquest fenomen d'acaparament de terres, i extensió de les grans explotacions, la petita propietat està en crisi, si no ha desaparegut". Ens parla també Pasqual de la realitat de les zones rurals d'altres llocs, i de com els africans que venen en pastures tenen problemes semblants als que hem tingut nosaltres fa anys: no poden viure del poc que els dona la terra. Són gent sense futur, sense terra o sense terra suficient per poder viure.

Aquest problema de l'acaparament de terres devia regular-se pels organismes internacionals, i aquesta emigració en la qual es juguen la vida té una solució molt simple: desenvolupar els països d'origen. Ningú vol eixir de sa casa. "Si Àfrica, si eixos 1.300 milions de persones pogueren viure de la terra, del turisme, etc. no hauríem de veure les desgràcies que veiem cada dia".

El món rural és, com diu **Pepe Guillem**, una realitat diversa amb multitud d'elements, malgrat la visió simplista que moltes vegades es té. Es tracta d'un món diferenciatiu de l'urbà tenint en compte el territori, els agroecosistemes i el concepte de comarca o població, i amb especialitats productives que necessiten protecció. A més a més, el món rural ofereix intangibles al món urbà: oci, natura, economia circular, cultura, patrimoni, festes, fires... Però, què necessita el món rural per estar viu? Segons Guillem, el món rural necessita igualtat de drets, dignificació de la professió de llaurador, respecte a la diversitat, igualtat d'oportunitats i justícia en l'assignació dels recursos econòmics.

El món rural està viu, és participatiu, està interrelacionat amb el món urbà i té una vocació, que està vinculada al món agroalimentari i al bosc, i que deriva en la producció d'aliments de qualitat,

però també en l'artesanía, en els parcs naturals, i en el paisatge de minifundi, la importància del qual seria necessari reivindicar davant d'Europa perquè es reconega el seu valor i que el concepte no es banalitze, com de vegades està passant amb el terme sostenibilitat. Igual que el concepte de sostenibilitat implica un model ecològic que devia ser avaluable, mesurable i controlable, caldria definir els valors del minifundi per defensar-lo i protegir-lo.

Segons Guillem, les oportunitats per al món rural passen per la indústria artesana, familiar o cooperativa, l'economia circular, el turisme i la possibilitat de formar clústers empresarials que puguin arribar a on les empreses individuals no arriben. Hi ha clares limitacions, però les oportunitats estan aquí, com la governança i les sinergies socials, que poden construir nous paradigmes per al món rural.

De vegades, quan parlem de la relació entre món rural i món urbà sembla, com diu **Maria José Payà**, que el món rural és simplement productor d'aliments i embornal de fem, carboni i altres coses a amagar, mentre que el món urbà representa la civilització i tot allò que és desitjable i, per tant, imitable. El món rural ha copiat en l'últim segle models urbans (en l'arquitectura, en l'alimentació, en la gestió del fem) deixant de costat models que eren més eficients i que podrien, i devien ser exportats a la ciutat. Fins i tot ens hem fet individualistes, i hem perdut el valor del que és comunitari, que és un tret representatiu dels pobles, on algunes coses són de tots, i tots contribuïm a cuidar-les i fer-les funcionar.

Quan parlem de minifundi estem en realitat utilitzant una metàfora per parlar de totes eixes coses xicotetes que conformen la realitat rural i que són positives. Ens recorda Payà que "és l'agricultura familiar, basada principalment en l'agroecologia, la que alimenta al món, no la revolució verda, i si no hi ha més fam en el món és gràcies a l'agricultura familiar, tal com va reconèixer la FAO quan va declarar 2014 Any de l'Agricultura Familiar, i el decenni 2019-2028 Decenni de les Nacions Unides de l'Agricultura Familiar".

Tal com també ha comentat Pepe Guillem, el tancament de cicles, l'economia circular, l'autosuficiència energètica, la producció agrícola de proximitat, etc. són oportunitats perquè el món rural s'empodere. Aquests projectes d'autogestió, de cooperació, poden ser eixos "avanços de futur" dels que parlava Juan Torres que mostren un futur desitjable i possible.

Entre els models rurals a conservar i exportar parla Payà de l'arquitectura tradicional (energèticament eficient), del sentit de comunitat, de la gestió dels residus domèstics (per restituir-ne la matèria orgànica als sòls) i de la cuina: "Estem proclamant que volem producte de proximitat, però, si no cuinem, no estem exercint la nostra sobirania alimentària, que vol dir que menjaré el

que m'agrada, amb el producte que m'agrada, i afavorint al productor pròxim. I això només es pot fer cuinant."

És també d'aquesta opinió el geògraf **Enrique Moltó**, que diu que "la millor forma de mantenir un paisatge és menjar-se'l", i que anima als visitants a consumir el que es produeix en eixos paisatges que tant els agraden. I és que la funció de l'agricultura no és només produir aliments, sinó també preservar un paisatge, conservar el patrimoni, laminar l'escorrentia per evitar inundacions o reduir el perill d'incendis forestals.

Un altre geògraf, **Carles Rodrigo**, ens posa en el context històric de l'origen del minifundi, com a compartimentació de finques antigament més grans, i ens recorda que el paisatge no és immutable, i que està en contínua evolució. El valor ambiental del minifundi és indiscutible; el valor econòmic és real, perquè pot ser viable econòmicament gestionar el minifundi amb estratègies com l'agroecologia, la venda directa, etc.; i el valor patrimonial és immens, amb milers de quilòmetres de murs de pedra, construccions vinculades, casetes, barraques, etc. que constitueixen un veritable paisatge cultural a conservar.

Entre els problemes als quals s'enfronten les persones que volen posar en marxa una empresa en el món rural es troba l'excés de burocràcia i paperassa. L'enginyer agrònom **José Luis Saló**n ens explica, amb l'exemple d'algú que vol muntar una petita bodega, l'entramat de tràmits i gestions que cal fer, les quals no tenen en compte el caràcter xicotet i artesanal de l'activitat, sinó que són idèntiques a les que hauria de fer una gran empresa. Es tracta de normatives pensades i fetes des de la ciutat de València i per a ciutats grans. Si volem que el món rural pugui desenvolupar-se cal adaptar les normatives a la realitat i les circumstàncies dels pobles.

Ens conta també Saló'n com, amb la unió i el treball de moltes persones, s'ha aconseguit posar en marxa en la comarca d'Utiel-Requena un pla de dinamització i governança turística, participat per molta gent de sectors diversos, amb el resultat de la marca Tierra Bobal. Aquest és l'exemple viu del fet que és possible treballar de forma coordinada, amb uns objectius comuns, i assentant les bases per a les polítiques (turístiques en aquest cas) de tota una comarca.

I és que el valor fonamental d'un territori, tal com explica **Federico Buyolo**, són les persones, i empoderar a la ciutadania significa fer-nos càrrec de la realitat, tindre capacitat crítica i no assumir qualsevol cosa que ens arriba. D'eixa forma tindrem capacitat per prendre decisions. Buyolo destaca l'educació per ser la que atorga una visió del camí a desenvolupar: "La educación genera esas líneas regulatorias que nos permiten entender que vivimos en un mundo global, que ante la incertidumbre nuestra capacidad de analizar y de saber lo que está pasando es la que nos permite poder liderar y, además, comandar, la vida que queremos desarrollar".

També **Nieves Concostrina** parla de la necessitat de ser crítics i discernir entre tota la informació que ens arriba. Nieves titula la seua ponència "de la infoxicación al abismo" i alerta sobre la "infoxicació" que patim, perquè tenim més informació que mai, i sobre el perill de les falses notícies, que són creades per manipular l'opinió pública. Reivindica Concostrina la feina dels periodistes que fan el seu treball, informant-se, contrastant i redactant, en contra dels qui només busquen augmentar les audiències i les visualitzacions.

Al congrés participen moltes persones, entre d'elles **Inma Irure**, **Raquel Teruel** i **Lola Seres**, del Seminari de Dones Grans de València que, malgrat no estar directament vinculades al minifundi ni al món rural, també treballen a anar modificant el sistema hegemònic actualment instal·lat en el neoliberalisme i el patriarcat. Són conscients de com, tal com diu Raquel Teruel, "en aras de un crecimiento desmesurado se está agrediendo el entorno. La huerta podría ser la despensa de la ciudad pero se ha cedido al crecimiento urbanístico".

Lola Seres posa sobre la taula el tema de les cures: "Bajo la creencia de que la vida humana es ecodependiente e interdependiente, la forma de afrontar la crisis de cuidados y la ecológica deben ir articuladas. Somos ecodependientes porque dependemos de una tierra con recursos finitos que esta siendo esquilma y vilipendiada por los grandes poderes económicos, pero somos interdependientes porque somos todos cuerpos vulnerables y dependemos del cuidado de los demás". Afirmar Lola Seres que "esta fantasía de independencia autosuficiente del patriarcado y el capitalismo juntos responde a un hombre disponible para la producción pero que no lo estaría si no tuviese una serie de personas detrás sosteniendo su disponibilidad". Ella es refereix a la tasca invisible de les dones, però ens fa recordar com el món rural, d'alguna forma, també fa eixa tasca invisible en favor del món urbà, que es pot permetre dedicar-se a ocupacions "més elevades" perquè darrere hi ha qui produeix els seus aliments, neteja el seu aire i es fa càrrec dels seus residus.

Una de les missions assignades al món rural és la de proporcionar serveis turístics. **Josep Pastrana**, del Consell Insular de Menorca, n'és ben conscient. Menorca va ser declarada reserva de la biosfera per la UNESCO en 1993 i, tal com ell diu, "cal tenir consciència que el territori que tenim és un territori limitat, que cal conservar, però tampoc hem d'oblidar que la reserva de la biosfera implica que hi ha persones que estan vivint allà. És necessari pensar molt bé què es protegeix i com, perquè hi ha persones vivint allí, a les quals també cal protegir". En Menorca existeix la figura del contracte agrari de reserva de la biosfera, que consisteix en una sèrie d'ajudes que dona el Consell Insular als pagesos per al manteniment de l'entorn, de forma que són els pagesos els qui mantenen el paisatge. Diu Pastrana que el que ells defensen és que "hi ha d'haver turisme, però hem de tenir molt clar que l'activitat principal ha de ser l'activitat preferent agrària", per això l'ac-

tivitat turística s'ha de dur a terme baix de certs paràmetres que protegeixen el sòl rústic i la seua funció.

Raquel Huete, experta en turisme, fa una reflexió sobre el paper del turisme i sobre com aquest configura actualment la nostra realitat com a país: "Miramos con ojos de sociedad de acogida de turistas, y esos son los ojos con los que se están definiendo gran parte de las políticas, no solo turísticas por supuesto. Con esos ojos de tener la capacidad de recibir más y más turistas se están desarrollando las políticas demográficas, iniciativas contra el despoblamiento, poniendo al turismo como eje vertebrador, políticas del agua, energéticas... porque el turismo impregna nuestra manera de entender". El turisme va ser, a partir dels anys sixanta, una palanca enorme de transformació econòmica i cultural. Va estar associat sempre a la construcció de vivenda secundària, i el fet d'anomenar "turisme residencial" a l'enajenació del nostre patrimoni natural va ser un gran èxit mercadotècnic. En realitat "turisme residencial" és un oxímoron, perquè el turisme és mobilitat, però hui en dia encara parlem de turisme residencial, i continuem acceptant que construir és l'únic remei per atraure turistes i que l'apropiació de l'espai públic per a l'oci dels visitants és inevitable.

També hi ha una certa apropiació de la cultura i de les festes populars per part del turisme, però és una relació complexa, perquè el turisme és la via de retorn de la inversió en cultura, i molt de patrimoni no es podria mantenir si no fora per a recuperació econòmica que suposa el turisme. Per una altra banda, hi ha estudis que demostren que declarar patrimoni de la humanitat un bé material inevitablement du a la seua destrucció, perquè el nombre de turistes que arriben atrets per la foto convertiran el lloc en fotografiable, però no en digne de respecte i conservació. Açò és exactament el que està passant amb l'espai rural: convertir la ruralidad en un producto turístico tiene consecuencias que se han visto claramente con la sobreexplotación de esta idea particularmente en la pandemia, cuando muchísimas personas que en su vida habían pisado el campo de repente decidieron hacerse senderistas: grandes ventas en decathlon online pero gran destrozo de muchos caminos, de muchos paisajes".

Insisteix Raquel Huete que el paisatge és un bé turístic de primer ordre, exactament igual que una catedral, que una platja o que la ciutat de les arts i les ciències, i que com a tal s'ha de tractar a l'hora de preservar-lo. En aquesta preservació juga un paper important la ciutadania, perquè la seua incorporació en la presa de decisions és el gran avanç en la forma de fer política turística, tal com ens mostra l'exemple de Tierra Bobal que ens ha explicat abans José Luis Salón.

Proposa Huete catalitzar el desenvolupament socioeconòmic, però no sols mesurant la despesa per turista, tal com es fa ara, sinó mesurant també quin és el cost de dur a eixos turistes, que no es mesura mai. Mai es mesura quant ens costa desdoblant una autopista, ni el cost de les infraestructures:

Només es compten els beneficis. Una altra proposta és respectar i preservar la identitat cultural: "Tenemos que reflexionar sobre el derecho a no utilizar turísticamente todas y cada una de nuestras tradiciones. El derecho de los pueblos a preservar su identidad, su lengua, su cultura, sus fiestas, y que no pase el turismo como una apisonadora".

Per acabar, una recomanació de Raquel Huete que és un aprenentatge de la pandèmia: Per a passar-ho bé, per a gaudir, per a compartir i viure experiències, no ens cal agafar un avió i anar lluny, sinó que podem descobrir el nostre propi territori, el que tenim més a prop.

5. Conclusions

En les línies següents es pretén sinteritzar les principals conclusions del III Congrés de Minifundi, desenvolupades i debatudes amb deteniment en els diversos blocs de la trobada. Hi ha la possibilitat d'accedir a les intervencions íntegres de les ponències a la web del Congrés: <https://congresminifundi.ivace.elviart.org/>

En primer lloc, un dels reptes a què s'enfronta el Minifundi és la mateixa viabilitat dels pobles que atenent criteris de població podrien desaparèixer en les dècades vinents. Qüestió que implica l'adopció de polítiques públiques als municipis per garantir no només la viabilitat com a ens locals, sinó també disposar d'un mínim comú de serveis públics d'acord amb les nostres societats de benestar actuals, que ha de gaudir la ciutadania indistintament del lloc on visca. Així mateix, cal assenyalar la necessària participació de la ciutadania en l'elaboració de les polítiques públiques vinculades al Minifundi, i per tant als pobles – Democràcia de baix a dalt-.

En segon lloc, cal articular mecanismes o instruments per canalitzar les demandes i necessitats del Minifundi com a demanda de la ciutadania davant les institucions de la Unió Europea, i de la resta de poders públics. És fonamental que els qui fan la seua vida al Minifundi traslladen de forma directa les seues peticions, iniciatives, entre altres aspectes, a les institucions que adopten la legislació i les polítiques que s'han d'implementar als nostres territoris.

En tercer lloc, analitzant les particularitats del Minifundi es determinen alguns aspectes estructurals i altres conjunturals que cal tenir en compte. Per exemple, l'absència d'un relleu generacional o la dedicació al Minifundi d'un gran nombre de persones no com a activitat professional.

En quart lloc, cal preservar i fomentar el Minifundi com a vector de sostenibilitat que contribueix a l'equilibri territorial i al desenvolupament de sobirania estratègiques davant d'alguns riscos dels poders privats. És un model que permet un respecte a la dignitat de les persones de forma transversal a tots els àmbits del seu dia a dia, i especialment a l'àmbit econòmic, orientat cap a l'Econovida.

En cinqué lloc, gran nombre de les dificultats i els riscos del Minifundi tenen l'origen en el model socioeconòmic i de desenvolupament, que es basa en la competitivitat i en un creixement continu. Cal projectar un nou model fonamentat en la dignitat humana, sostenibilitat, transparència (...) que aprofundesca més algunes de les qüestions que aborden els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

En sisé lloc, els poders públics i les administracions han d'adequar la normativa i els procediments a la realitat del Minifundi, per afavorir l'emprenedoria, concretar ajudes en intervencions específiques a la recerca d'una governança adequada.

En seté lloc, el Minifundi exerceix funcions principals de naturalesa mediambiental, social, patrimonial i turística als nostres territoris que contribueixen a qualitat de vida de les persones.

El Minifundi configura un paisatge amb valor patrimonial i cultural que no és immutable, però que requereix una protecció específica. D'una banda, s'han de desenvolupar polítiques públiques que puguin contribuir a la reducció de l'abandó i de la despoblació de les nostres zones rurals i a la reactivació del Minifundi. D'altra banda, aquesta governança és fonamental amb la implicació dels poders públics i privats que permeten un model de planificació territorial que possibilita la conservació del Minifundi i el desenvolupament d'activitats econòmiques com l'agricultura, la ramaderia, la petita empresa o el turisme. Així, el turisme ha d'afavorir la cooperació entre món urbà i món rural, i per tant a la regeneració del territori. El Minifundi és un escenari de valor on hi pot haver un model turístic coadjuvant diferenciat per l'equitat, la sostenibilitat i la protecció ambiental. Un turisme que no siga un fi en ell mateix.

En nové lloc, el Minifundi és un espai de la ciutadania, que deu contribuir a la igualtat efectiva – real – entre homes i dones. A més de fer valdre el pensament humanista que afavorisca la creació d'espais de convivència, que constituïsquen un mitjà de transmissió generacional de principis, valors, entre altres aspectes. Així mateix, és un mitjà endèmic per a les empreses al servei de la vida i entitats d'inclusió social. Igualment també, cal fer especial èmfasi en l'educació formal i informal fonamentada en valors que contribueix a una societat democràtica avançada.

En desé lloc, resultat del Congrés s'han d'emprendre iniciatives, com **Sénia** resultat d'aquest trànsit de la por a les esperances per contribuir a la preservació, el foment i el desenvolupament del Minifundi, en el marc de l'àmbit rural. Una eina que aconseguisca traslladar les necessitats del món petit als organismes d'elaboració de lleis i els seus reglaments perquè aquests retornin a l'escala humana que mai no haurien d'haver abandonat.

Finalment el congrés ens ha obert els ulls cap a realitats que no son massa boniques, i ens indica que es necessari actuar per parar el deteriorament que el món rural pateix i que es mostra visible amb un flagrant desabastiment de serveis i per tant d'un des poblament difícil de parar si no s'obrin oportunitats de vida digna per les persones. Aquest canvi no es veu de fàcil arribada a curt plaç pel que es imprescindible la intervenció dels governs per fer possible la eixida dels productes que s'elaboren en el minifundi, siguen agraris, de xicoteta indústria, de serveis i o d'intangibles.

Les persones del minifundi, del món rural del País Valencià son les garants de la cultura, el medi ambient, la natura, les muntanyes, les indústries artesanals, en definitiva del territori, i només per

això deurien de **tindre retribucions** amés d'una alta consideració per part del mon metropolità. El minifundi per tot el dit no sols tindria que considerar-se com un lloc per ser visitat per turistes, sino un lloc per viure amb dignitat, pel que es necessitaria un reenfocament del política de turisme. Es tindria que obligar al sector turistic a proveir-se de serveis, carns, formatges, peix, vins, olis i fruits d'empreses (cooperatives o no) que cuiden de l'entorn; d'aquesta manera es podria remunerar correctament el treball en els pobles, i no estar als vents de mercats desaprensus amb el que no es pot competir.

Des de la por de continuar amb la situació insostenible que vivim podríem passar a l'esperança d'obtenir canvis rellevants que faciliten la vida a l'Ecosistema Empresarial Rural sabent que els canvis necessaris no són de fàcil implantació, i molt menys ho seran sense una administració coherent i compromesa amb l'esperit de les lleis que engega.

Fruit del congrés hi ha el compromís de desenvolupar “**SENIA**” per plantejar-la a la comissió Europea, així com aportar aquest treball a l'elaboració dels projectes de llei de despoblament i turisme que s'estan generant.

Equip de l'Associació Elviart

**Centre Cultural
Caixa Ontinyent**
Carrer Gomis, 3
Ontinyent. (Valencia)

Para más información:
congresminifundi.elviart.org
662 12 84 64
congresminifundi@gmail.com

Joan Cascant · Vicente Ortiz · Rafael Climent · Julia Company · V. Molina ·
J. Sebastià · Jaume Talens · José Soler · Raúl Domínguez · Irene Maíquez ·
Facund Fortuny · Juan Torres · Nieves Concostrina · Andrés Perelló · María
José Paya · Paco Álvarez · Francisco Sanjuán · Beatriz Rocamora · Enrique
Moltó · Federico Buyolo · José Luis Salón · José Vicente Torregrosa · Javier
Guillem Carrau · Pepe Guillem · Raquel Huete · Raúl Contreras · Carlos Martín ·
Pascual Moreno · Raquel Teruel · Josep Pastrana · José Antonio Romero ·
Sergi Silvestre · Rafael Reig · Hindu Mohamed · Emma Lira · Pep Nebot · Juan
Fuster · Roberto Sanz · Oscar Cartagena · Ignacio Aznar · Rafael Guerra

7. Enllaços vídeos, resum i temporalització intervencions singulars

Enlaces vídeos, resumen y temporalización intervenciones singulares

<https://www.youtube.com/@IIIcongresminifundi>

Ponents Ponentes

Al III Congrés del Minifundi comptarem amb la participació d'un grup multidisciplinari d'experts que ens exposaran els seus coneixements i experiències sobre la situació actual. L'objectiu és fer front al futur des de la reflexió i autocrítica per a aportar idees, inquietuds i solucions. Una visió transversal del minifundi des de l'esperança.

En el III Congreso del Minifundio contaremos con la participación de un grupo multidisciplinar de expertos que nos expondrán sus conocimientos y experiencias sobre la situación actual. El objetivo es hacer frente al futuro desde la reflexión y autocrítica para aportar ideas, inquietudes y soluciones. Una visión transversal del minifundio desde la esperanza.

Dia 03

Javier Esparcia. Dr. en Geografia y Sociología. Catedrático U. Valencia.

José Pla Barber. President Caixa Ontinyent.

José Soler. Director General Economía Sostenible.

Andrés Perelló Rodríguez. Dir. Casa Mediterráneo.

Juan Torres López. Catedrático Economía Aplicada U. Sevilla.

M. José Payà. Ing. Agrónoma, profesora FP Agraria.

José Vicente Guillem. Dr. Ing. Agrónom.

Rafael Climent. Conseller de Economía Sostenible.

Raquel Teruel. Presidenta Seminari Dones Grans.

Inma Irure Rocher. Miembros Seminari Dones Grans.

Mª Luisa García López. Miembros Seminari Dones Grans.

Lola Seres García. Geògraf Climatològ.

José Luis Salón. Ing. Agrónom. Assessor. Bodeguer.

Raúl Contreras. Economista. Assessor Empresa Social.

Carles Rodrigo. Geògraf. Pebrella Consultores.

Dia 04

José Antonio Romero. Dir. Cine. Productor.

Federico Buyolo. Pedagogo. Dir. innovació cultural de FOM

Nieves Concostrina. Periodista.

Josep Pastrana. Conseller Insular Menorca.

Raquel Huete Nieves. Dra. Sociología.

Pascual Moreno. Ingeniero Agrónomo. Profesor Universidad de Valencia.

Beatriz Rocamora Montiel. Dra. Ing. Agrónoma.

Francisco Álvarez. Presidente de la Federación Española para el Fomento de la Economía del Bien Común.

Francisco Javier Sanjuán Andrés. Dr. Dret Constitucional. Professor.

Javier Guillem Carrau. Dr. Dret Mercantil.

Joan Cascant. President ELVI Art

Rafael Climent. Conseller de Economía Sostenible.

DIVENDRES 3			
BLOC I			
Vicente Ortiz Joan Cascant			https://www.youtube.com/watch?v=QbeOOS4x1Is&t=154s
Vicente Ortiz	2:34	3:16	"Entenim que la finalitat del congrés enllaçava amb l'esperit de Caixa Ontinyent. Entenem que en aquest congrés va a posar-se de manifest tota la riquesa minifundista que tenim en el territori, la problemàtica, experiències... de forma que es poden obrir possibles vies d'actuació perquè els nostres pobles puguin aprofitar eixe minifundi per millorar la qualitat de vida i la capacitat d'atracció de residents". "Entendíamos que la finalidad del congreso enlazaba con el espíritu de Caixa Ontinyent. Entendemos que en este congreso va a ponerse de manifiesto toda la riqueza minifundista que tenemos en el territorio, la problemática, experiencias... de forma que se pueden abrir posibles vías de actuación para que nuestros pueblos puedan aprovechar ese minifundio para mejorar la calidad de vida y la capacidad de atracción de residentes".
Joan Cascant	12:39	13:32	- A nivell de la conseqüència que porta el no treballar eixe camp, que sempre s'ha vist que ser llaurador és com de pobres, s'observa visualment un element sorprenent en el paisatge. Els nostres fills ja no ens acompanyen treballant el bancalet que hem heretat, perquè no és que no renta, és que ens costa diners, i hi ha un abandonament del camp, i eixe abandonament del camp destrueix el nostre paisatge, que és el que nosaltres no hem valorat i a la gent de fora li agrada, i el paisatge és el fruit del treball de moltes generacions que han treballat el minifundi, perquè nosaltres som mediterranis, i les nostres estructures són empinades, en terraces, amb margens i xicotes. - A nivel de la consecuencia que trae el no trabajar ese campo, que siempre se ha visto que ser agricultor es como de pobres, se observa visualmente un elemento sorprendente en el paisaje. Nuestros hijos ya no nos acompañan trabajando la bancalet que hemos heredado, porque no es que no lava, es que nos cuesta dinero, y hay un abandono del campo, y ese abandono del campo destruye nuestro paisaje, que es lo que nosotros no hemos valorado y a la gente de fuera le gusta, y el paisaje es el fruto del trabajo de muchas generaciones que han trabajado el minifundio, porque nosotros somos mediterráneos, y nuestras estructuras son empinadas, en terrazas, con márgenes y pequeñas.
Joan Cascant	19:06	19:58	- Minifundi, en el diccionari de la RAE diu que és una quantitat de terreny susceptible de no poder guanyar-se la vida. He demanat a la RAE que ho canvie i han acceptat estudiar-ho. Minifundi per a mi és el lloc on jo visc, és el que descriu el meu paisatge, es el que fomenta aquesta llengua que tenim, és on aprenem a interactuar i a tindre respecte. En un minifundi cap el binomi agricultura-indústria, perquè nosaltres no som llauradors, sino que també portem a termini iniciatives personals i particulars - Minifundio, en el diccionario de la RAE dice que es una

			cantidad de terreno susceptible de no poder ganarse la vida. He pedido a la RAE que lo cambie y han aceptado estudiarlo. Minifundio para mí es el lugar en el que yo vivo, es el que describe mi paisaje, es el que fomenta esta lengua que tenemos, es donde aprendemos a interactuar ya tener respeto. En un minifundio hacia el binomio agricultura-industria, porque nosotros no estamos solas agricultores, sino que también llevamos a cabo iniciativas personales y particulares.
Javier Esparcia			https://www.youtube.com/watch?v=3X-eETTX-nI&t=381s
Javier Esparcia	4:51	5:05	- No hi ha res nou que no tinguérem fa 70 anys. El concepte de despoblació sí que és més recent, però la baixa densitat en Espanya és algo historic. - No hay nada nuevo que no tendremos hace 70 años. El concepto de despoblación sí es más reciente, pero la baja densidad en España es algo histórico.
Javier Esparcia	7:20	7:40	- Els equipaments, inclús equipaments per a la indústria, no garanteixen que es localitze indústria, i els equipaments per a la població no garanteixen que la gent no se'n vaja. hem tingut programes europeus amb moltíssims diners i això no ha frenat el descens de població en les zones rurals. - Los equipamientos, incluso equipamientos para la industria, no garantizan que se localice industria, y los equipamientos para la población no garantizan que la gente no se vaya. hemos tenido programas europeos con muchísimo dinero y esto no ha frenado el descenso de población en las zonas rurales.
Javier Esparcia	8:55	9:41	- Cada vegada més els propis propietaris agraris tampoc resideixen en les zones rurals, especialment si anem l'espanya interior quan parlem d'explotacions grans i mitjanes. Si anem a Castella i Lleó, quants propietaris viuen en les zones rurals? Viuen a Valladolid capital, o a Madrid, i des d'allí gestionen les seues explotacions via telèfon i amb les noves tecnologies. És cert que en zones on predominen les xicotetes explotacions la vinculació amb la terra és major i ahí sí que hi ha una major tendència a que els propietaris estiguen prop de la seua explotació, també perquè ho exigeix el propi treball. - Cada vez más, los propios propietarios agrarios tampoco residen en las zonas rurales, especialmente si vamos la espanya interior cuando hablamos de explotaciones grandes y medianas. Si vamos a Castilla y León, ¿cuántos propietarios viven en las zonas rurales? Viven en Valladolid capital, o en Madrid, y desde allí gestionan sus explotaciones vía teléfono y nuevas tecnologías. Es cierto que en zonas donde predominan las pequeñas explotaciones la vinculación con la tierra es mayor y ahí sí que existe una mayor tendencia a que los propietarios estén cerca de su explotación, también porque lo exige el propio trabajo.
Javier Esparcia	31:42	32:11	- Per baix de mil habitants, en el conjunt d'Espanya, està el 4% de la població, i són 2/3 dels municipis, ocupant el 41% del territori. - Por debajo de mil habitantes, en el conjunto de España, está 4% de la población, y son 2/3 de los municipios, ocupando 41% del

			territorio.
Javier Esparcia	33:40	34:20	- Per a preservar els paisatges rurals des del punt de vista ambiental és cert que el que no està treballat està abandonat, i el que no està abandonat és pastó d'incendis. Gestionar eixe territori i mantindre'l actiu i productiu no implica que la població visca allí. La població pot viure a 25 km en una capçalera comarcal. No passa res si hi ha menys població, sí passa si s'abandona el camp. Són coses diferents. - Para preservar los paisajes rurales desde el punto de vista ambiental es cierto que lo que no está trabajado está abandonado y lo que no está abandonado es pasto de incendios. Gestionar ese territorio y mantenerlo activo y productivo no implica que la población viva allí. La población puede vivir a 25 km en una cabecera comarcal. No ocurre nada si hay menos población, sí ocurre si se abandona el campo. Son cosas distintas.
Javier Esparcia	47:48	50:06	Tenim un canvi de paradigma en les polítiques rurals. Hi ha quatre estratègies possibles: Una és no fer res, i a veure què passa. Altra és l'estratègia demogràfica: fomentar la natalitat i, de vegades, l'immigració. És una opció políticament conservadora, però és inútil en zones amb elevada despoblació. Tenim una estratègia adaptativa: cal mantenir la qualitat de vida de les zones rurals i prestar atenció a determinats col·lectius. Però açò tampoc frena la despoblació. I tenim una altra estratègia, més agressiva, tenim ací el declive rural, anem a mitigar les conseqüències econòmiques i socials, mobilitzar recursos locals, fomentar la innovació, la diferenciació productiva, la digitalització, etc. però partint de la gent que viu i treballa allí. És una opció de llarg plaç. Contamos con un cambio de paradigma en las políticas rurales. Hay cuatro estrategias posibles: Una es no hacer nada, y ver qué pasa. Otra es la estrategia demográfica: fomentar la natalidad y, en ocasiones, la inmigración. Es una opción políticamente conservadora, pero es inútil en zonas con elevada despoblación. Tenemos una estrategia adaptativa: es necesario mantener la calidad de vida de las zonas rurales y prestar atención a determinados colectivos. Pero esto tampoco frena la despoblación. Y tenemos otra estrategia, más agresiva, tenemos aquí el declive rural, vamos a mitigar las consecuencias económicas y sociales, movilizar recursos locales, fomentar la innovación, la diferenciación productiva, la digitalización, etc. pero partiendo de la gente que vive y trabaja allí. Es una opción de largo plazo.
Javier Esparcia	50:49	50:59	- No hi ha sol·lució ni vareta màgica contra la despoblació, però l'escenari és que anem a tindre menys gent, molt més envellida i més concentrada. Jo crec que aquestes 3 coses són importants. - No hay solución ni varita mágica contra la despoblación, pero el escenario es que vayamos a tener menos gente, mucho más envejecida y más concentrada. Yo creo que estas 3 cosas son importantes.
Javier Esparcia	51:15	52:02	Front a aquesta veritat, un poc incòmoda, podem seguir parlant del turisme, del teletreball, dels immigrants, de les rebaixes fiscals, de tot açò, que està molt bé. Continuem només amb mesures

			paliatives que, obviament, són necessaries per assegurar una qualitat de vida equiparable de les zones rurals i urbanes. O són valents i pensem i actuem tenint en compte que hi ha una reconfiguració del sistema d'assentaments, que anem a tindre menys població, bastant més envellida, i que probablement els pobles que queden van a tindre funcions parcialment diferents a les que tenen fins ara. ▪ Frente a esta verdad, algo incómoda, podemos seguir hablando del turismo, del teletrabajo, de los inmigrantes, de las rebajas fiscales, de todo esto, que está muy bien. Continuamos sólo con medidas paliativas que, obviamente, son necesarias para asegurar una calidad de vida equiparable de las zonas rurales y urbanas. O somos valientes y pensamos y actuamos teniendo en cuenta que existe una reconfiguración del sistema de asentamientos, que vamos a tener menos población, bastante más envejecida, y que probablemente los pueblos que quedan van a tener funciones parcialmente diferentes a las que tienen fines ahora.
Andres Perelló			https://www.youtube.com/watch?v=WBP3j2DnOhk
Andrés Perelló	17:57	18:20	▪ Per què és important la UE i en què afectarà el minifundisme? Ho afectarà com tota la resta. Els parlaments nacionals en aquest moment tot el soroll que tenen el tenen amb un 30% d'activitat pròpia: els pressupostos, matèries grans, però el 70% del treball és el franquiciat del parlament europeu, la transposició de reglaments i de directives. ▪ ¿Por qué es importante la UE y en qué va a afectar al minifundismo? Lo va a afectar como a todo lo demás. Los parlaments nacionales en este momento todo el ruido que tienen lo tienen con un 30% de actividad propia: los presupuestos, materias grandes, pero el 70% del trabajo está siendo el franquiciado del parlamento europeo, la transposición de reglamentos y de directivas.
Andrés Perelló	18:55	19:06	▪ La PAC intenta donar solució a la demanda d'aliments d'un continent, les polítiques industrials, etc. no les decideixen els parlaments nacionals sinó el parlament europeu. ▪ La PAC intenta dar solución a la demanda de alimentos de un continente, las políticas industriales, etc. no las deciden los parlamentos nacionales sino el parlamento europeo.
Andrés Perelló	20:45	21:21	▪ Hi ha una normativa on els ciutadans poden demanar però per això han d'estar organitzats, han de recollir un nombre de firmes a tot Europa. Els lobbies del capital sempre poden més que els lobbies socials. En aquest moment el desaferrament institucional, que és el que es genera quan la gent té preocupacions més grans, com com pagar la hipoteca, és molt beneficiós per als grans poders, perquè si no hi ha llobbie social, el que s'imposa és el llobbie gran. ▪ Hay una normativa en que los ciudadanos pueden pedir pero para eso tienen que estar organizado, tienen que recoger un número de firmas en toda Europa. Los lobbies del capital siempre pueden más que los lobbies sociales. En este momento el desapego institucional, que es el que se genera cuando la gente tiene preocupaciones más grandes, como cómo pagar la hipoteca, es muy beneficioso para los grandes poderes, porque si no hay lobbie social, el que se impone es

			el lobbie grande.
Andrés Perelló	21:37	21:59	- Els grups polítics han de ser pressionats per la ciutadania, i la ciutadania, en comptes d'arraconar-se al món virtual on ens hem arraconat, unes vegades per a les conferències, que és molt útil, però altres vegades per estar tot el dia picotejant i manant no sé quantes històries i perdent la vida en estupideses que vénen molt bé als que advoquen perquè allò col·lectiu desaparegui davant l'opció individual. - Los grupos políticos tienen que ser presionados por la ciudadanía, y la ciudadanía, en vez de arrinconarse en el mundo virtual en el que nos hemos arrinconado, unas veces para las conferencias, que es muy útil, pero otras veces para estar todo el día picoteando y mandando no sé cuántas historias y perdiendo la vida en estupideces que vienen muy bien a quienes abogan porque lo colectivo desaparezca frente a la opción individual.
Andrés Perelló	30:50	31:15	- Aprofundir més que el Parlament prengui més cos, que la ciutadania sigui més escoltada, i que aquestes coses que parreu aquí en un poble amb un congrés que us munteu tinguin una projecció i que puguem tenir una directiva europea de polítiques de despoblació, perquè no només es parla de despoblació a Espanya, sinó a més llocs, per molt avançades que siguin les nacions, d'una manera o altra, però aquest debat de la despoblació ho he vist en altres llocs també. - Profundizar más en que el Parlamento tome más cuerpo, en que la ciudadanía sea más escuchada, y en que estas cosas que habláis aquí en un pueblo con un congreso que os montáis tengan una proyección y que podamos tener una directiva europea de políticas de despoblación, porque no sólo se habla de despoblación en España, sino en más lugares, por muy avanzadas que sean las naciones, de una u otra manera, pero este debate de la despoblación lo he visto en otros lugares también.
Andrés Perelló	31:15	31:52	- Per tant cal plantejar una política de despoblació, una política agrària de minifundi i veurem a la UE quants països tenen la mateixa problemàtica i probablement si som capaços de teixir aliances amb altres congressos puguem establir una veu que faci una directiva que a la pregunta de "què és Europa" digui "nosaltres". - Por tanto hay que plantear una política de despoblación, una política agraria de minifundio y vamos a ver en la UE cuántos países tienen la misma problemática y probablemente si somos capaces de tejer alianzas con otros congresos podamos establecer una voz que haga una directiva que a la pregunta de "qué es Europa" diga "nosotros".
BLOC 2			

Juan Torres			https://www.youtube.com/watch?v=OGMYLBBAGAY
Juan Torres	19:28	20:25	- Com actuar en un sistema complex, que ens està movent permanentment a un pas de l'abisme. Crec que l'única manera és contemplar la realitat tal com és, complexa, pensar que les maneres d'intervenir en la realitat complexa han de ser maneres de pensar i d'intervenir des de la complexitat, és a dir, no des de la fragmentació, i, per descomptat, creant moments de tensió que permetin la generació de forces que impulsin aquesta contratendència que els he assenyalat. - Cómo actuar en un sistema complejo, que nos está moviendo permanentemente al borde del abismo. Creo que la única manera es contemplar la realidad tal cual es, compleja, pensar que las formas de intervenir en la realidad compleja han de ser formas de pensar y de intervenir desde la complejidad, es decir, no desde la fragmentación, y, por supuesto, creando momentos de tensión que permitan la generación de fuerzas que impulsen esa contratendencia que les he señalado.
Juan Torres	29:38	29:57	- Això és la M amb l'A, però és que ho diuen les Nacions Unides: quan hem fet això hem aconseguit que les economies vagin millor, que hi hagi activitat econòmica, que es generin ingressos, que es reparteixin bé, que els pobles progressin, que hi hagi més educació. Tampoc no és tan difícil. - Esto es la M con la A, pero es que lo dicen las Naciones Unidas: cuando hemos hecho esto hemos logrado que las economías vayan mejor, que haya actividad económica, que se generen ingresos, que se repartan bien, que los pueblos progresen, que haya más educación. Tampoco es tan difícil.
Juan Torres	33:05	33:45	- Hem d'anar més enllà del monetari. Quan els meus col·legues expliquen l'economia als seus alumnes els parlen de l'economia des dels segles XV i XVI com l'economia del que té expressió monetària, i n'hem de sortir. L'economia és tot allò que té a veure amb el suport de la vida econòmica. Quan fem projectes, estratègies, intervencions, hem d'anar més enllà del que té a veure amb allò monetari, perquè si només contemplem allò econòmic com allò monetari estem deixant-ne una part. - Tenemos que ir más allá de lo monetario. Cuando mis colegas les explican la economía a sus alumnos les hablan de la economía desde los siglos XV y XVI como la economía de lo que tiene expresión monetaria, y tenemos que salir de ahí. La economía es todo lo que tiene que ver con el sustento de la vida económica. Cuando hacemos proyectos, estrategias, intervenciones, tenemos que ir más allá de lo que tiene que ver con lo monetario, porque si solamente contemplamos lo económico como lo monetario estamos dejando una parte.

Juan Torres	44:35	45:32	- Hi ha una cosa que és fonamental: És el que jo anomeno avançar el futur. Qui estigui entossudit a transformar la realitat en què es mou, i necessiti la col·laboració, com és obvi que necessita, de la ciutadania, de les persones que tingui al seu voltant, no els pot demanar actes de fe, que funcionen en les religions però no en la transformació social. La gent es compromet amb un projecte de canvi social quan veu que aquest projecte el toca, el visualitza i el convé i li interessa. Per tant, no hi ha cap altra opció que anticipar el futur que volem construir per a tota la societat. - Hay algo que es fundamental: Es lo que yo llamo adelantar el futuro. Quien esté empeñado en transformar la realidad en la que se mueve, y necesite la colaboración, como es obvio que necesita, de la ciudadanía, de las personas que tenga a su alrededor, no puede pedirles actos de fe, que funcionan en las religiones pero no en la transformación social. La gente se compromete con un proyecto de cambio social cuando ve que ese proyecto lo toca, lo visualiza y le conviene, y le interesa. Por lo tanto, no hay otra opción que anticipar el futuro que queremos construir para toda la sociedad.
Juan Torres	46:01	46:29	- Qualsevol experiència, per molt petita que sigui, per molt reduïda que ens pugui semblar, constitueix un avenç del futur i, per tant, una referència, una expressió que serveix perquè la gent comprovi que el món pot ser d'una altra manera i que val la pena comprometre's amb aquesta altra manera de veure el món. - Cualquier experiencia, por muy pequeña que sea, por muy reducida que nos pueda parecer, constituye un adelanto del futuro y, por lo tanto, una referencia, una expresión que sirve para que la gente compruebe que el mundo puede ser de otra manera y que vale la pena comprometerse con esa otra forma de ver el mundo.
Juan Torres	46:35	47:19	- Per això crec que el lema d'aquest congrés, de la por a l'esperança, és un lema magníficament elegit, perquè per poc que contemplem com funciona la realitat i com podem operar-hi, i com s'ha transformat la realitat al llarg de la història, és un fet que la por no té lloc, i que l'esperança és l'única cosa, no ja que ens pot satisfer, sinó l'única cosa que és un fet que pot moure i canviar la realitat. - Por eso creo que el lema de este congreso, del miedo a la esperanza, es un lema magníficamente elegido, porque a poco que contemplemos cómo funciona la realidad y cómo podemos operar en ella, y cómo se ha transformado la realidad a lo largo de la historia, es un hecho que el miedo no tiene lugar, y que la esperanza es lo único, no ya que nos puede satisfacer, sino lo único que es un hecho que puede mover y cambiar la realidad.
Pepe Guillem Maria José Payà			https://www.youtube.com/watch?v=_le5nJM0Hfc
Pepe Guillem	1:20	1:41	- Què és el món rural? Les respostes són diverses en funció de l'interlocutor, de la seua cultura, de la formació, de la professió i la seua rel·lació amb el món rural, o el presentiment que té del món rural i el món urbà. ¿Qué es el mundo rural? Las respuestas son diversas en función del interlocutor, de su cultura, de la formación, de la profesión y su relación con el mundo rural, o el presente que tiene del mun-

			do rural y el mundo urbano.
Pepe Guillem	10:01	10:40	- Quines necessitats tenim? La col·laboració, la cooperació i la coordinació (jo crec que fa falta una ordenació del territori), la igualtat d'oportunitats, el respecte a la diversitat, la justícia en l'assignació de recursos i després dos temes que no estan de moda: seguiment i avaluació, i com se planteja el món de la informació i la comunicació tenint en compte les noves tecnologies. ¿Qué necesidades tenemos? La colaboración, la cooperación y la coordinación (yo creo que hace falta una ordenación del territorio), la igualdad de oportunidades, el respeto a la diversidad, la justicia en la asignación de recursos y después dos temas que no están de moda: seguimiento y evaluación, y cómo se plantea el mundo de la información y la comunicación teniendo en cuenta las nuevas tecnologías.
Pepe Guillem	13:56	14:42	- En la vocació, obviament, està el tema del minifundi, que és lo que d'alguna forma tenim que fer un tren d'enganxe que ens apropa a Europa per tindre la nostra autonomia dins del concepte i que això no se vulgaritze. Tot el món parla de sostenibilitat però ningú diu que això implica una ecologia, en un concepte de model ecològic que siga evaluable, contable i controlable. - En la vocación, obviamente, está el tema del minifundio, que es lo que de alguna forma tenemos que hacer un tren de enganche que nos acerque a Europa para tener nuestra autonomía dentro del concepto y que esto no se vulgarice. Todo el mundo habla de sostenibilidad pero nadie dice que esto implica una ecología, en un concepto de modelo ecológico que sea evaluable, contable y controlable.
Maria José Payà	22:42	23:10	- En què està materialitzant-se eixa relació? De vegades pareix que nosaltres som els productors d'aliments i d'altres coses que el món urbà necessita i també són els sumideros del ferm, del carboni, de moltes coses. ¿En qué está materializándose esa relación? A veces parece que nosotros somos los productores de alimentos y otras cosas que el mundo urbano necesita y también somos los sumideros del firme, del carbono, de muchas cosas.
Maria José Payà	24:18	24:51	- Minifundi és una metàfora que utilitzem per parlar de totes eixes coses xicotetes que conformen la realitat i que són positives. En 2014 la FAO va dir que era l'any de l'agricultura familiar, i s'ha vist que és l'agricultura familiar la que alimenta al món, no la revolució verda, i que si no hi ha més fam en el món és gràcies a l'agricultura familiar. - Minifundi es una metáfora que utilizamos para hablar de todas esas cosas pequeñas que conforman la realidad y que son positivas. En 2014 la FAO dijo que era el año de la agricultura familiar, y se ha visto que es la agricultura familiar la que alimenta al mundo, no la revolución verde, y que si no hay más hambre en el mundo es gracias a la agricultura familiar.

Maria José Payà	49:49	50:07	- Ens hem fet individualistes, i eixe valor que teníem en els pobles d'allò comunitari es perd, pensem que els altres es volen aprofitar de nosaltres o diem que ho faça l'administració, i crec que és un valor a recuperar i a exportar. - Nos hemos hecho individualistas, y ese valor que teníamos en los pueblos de lo comunitario se pierde, pensamos que los demás quieren aprovecharse de nosotros o decimos que lo haga la administración, y creo que es un valor a recuperar y exportar.
Maria José Payà	51:09	51:39	- Estem procamant que volem producte de proximitat però, si no cuinem, no estem exercint la sobirania alimentària, que és: vaig a menjar el que m'agrada, amb el producte que m'agrada, i afavorint al productor pròxim. I això només es fa cuinant. Cal plantejar-se recuperar el valor de cuinar per a poder utilitzar eixos productes. - Estamos procamando que queremos producto de proximidad pero, si no cocinamos, no estamos ejerciendo la soberanía alimentaria, que es: voy a comer lo que me gusta, con el producto que me gusta, y favoreciendo al productor cercano. Y esto sólo se hace cocinando. Es necesario plantearse recuperar el valor de cocinar para poder utilizar esos productos.
Rafael Climent		https://www.youtube.com/watch?v=6DPAk5V47Rw	
Rafael Climent	10:41	11:00	- S'ha oblidat durant molts anys la planificació estratègica i s'ha deixat tot al funcionament d'uns mercats globalitzats, on la variable principal era l'eficiència i la minimització de costos, sense tenir en compte els valors propis de les produccions locals. - Durante muchos años se ha olvidado la planificación estratégica y se ha dejado todo al funcionamiento de unos mercados globalizados, donde la variable principal era la eficiencia y la minimización de costes, sin tener en cuenta los valores propios de las producciones locales.
Rafael Climent	15:34	16:03	- És urgent aportar nous enfocaments i instruments d'anàlisi als de l'ortodoxia imperant, obrint una finestra al pensament crític. Jo diria que es tracta de problemes multidimensionals, problemes connectats que no tenen fàcil solució, atés que presenten interdependències i els esforços per a resoldre un aspecte d'un problema poden revelar o crear-ne d'altres. - Urge aportar nuevos enfoques e instrumentos de análisis a los de la ortodoxia imperante, abriendo una ventana al pensamiento crítico. Yo diría que se trata de problemas multidimensionales, problemas conectados que no tienen fácil solución, dado que presentan interdependencias y los esfuerzos para resolver un aspecto de un problema pueden revelar o crear otros.
Rafael Climent	16:05	16:30	- Crec que hem d'aplicar estratègies col·laboratives i comprometre a tots els actors per trobar la millor solució possible i fer que les persones afectades passen a ser participants del procés de participació. I per això entenc que estem hui aquí. - Creo que debemos aplicar estrategias colaborativas y comprometer a todos los actores para encontrar la mejor solución posible y hacer que las personas afectadas pasen a ser participantes del proceso de participación. Y por eso entiendo que estamos hoy aquí.

Rafael Climent	21:27	21:54	- Volia parlar de tenir com a faral permanent i de forma transversal el principi de fer una economia més democràtica. Ha d'estar necessàriament en l'agenda política, si és que de veritat vol ser transformadora, en les arrels d'on naix la distribució de les rendes per lluitar contra la desigualtat. Es tracta d'un programa per a la participació ciutadana en l'economia, i cal insistir en que cal fer l'empresa més democràtica. - Quería hablar de tener como farola permanente y de forma transversal el principio de hacer una economía más democrática. Debe estar necesariamente en la agenda política, si es que de verdad quiere ser transformadora, en las raíces de las que nace la distribución de las rentas para luchar contra la desigualdad. Se trata de un programa para la participación ciudadana en la economía, y hay que insistir en que es necesario realizar la empresa más democrática.
Rafael Climent	21:55	22:48	- Front al model neoliberal de la mateixa empresa que persegueix aconseguir de forma permanent beneficis, sobre tot en el curt termini, cal contraposar un model d'empresa participativa en la qual els accionistes no són els amos absoluts de l'empresa, només ho són d'un dels recursos dels que aquesta es nodreix: el capital accionarial o els fons propis, però l'empresa és molt més àmplia que una simple agrupació de capitals d'aquest tipus: és una complexa associació de capitals, de recursos de molt diferent índole que són aportats pels col·lectius que contribueixen de forma més significativa a la generació de valor i que cooperen en funció d'un interès comú que transcendeix a l'interès de cada grup. - Frente al modelo neoliberal de la misma empresa que persigue conseguir de forma permanente beneficios, sobre todo en el corto plazo, es necesario contraponer un modelo de empresa participativa en la que los accionistas no son los dueños absolutos de la empresa, sólo lo son de uno de los recursos de los que ésta se nutre: el capital accionarial o los fondos propios, pero la empresa es mucho más amplia que una simple agrupación de capitales de este tipo: es una compleja asociación de capitales, de recursos de muy diferente índole que son aportados por los colectivos que contribuyen de forma más significativa a la generación de valor y que cooperan en función de un interés común que trasciende al interés de cada grupo.
Rafael Climent	26:07	26:45	- Cal donar suport de forma decidida als ecosistemes rurals, als empredadors que hi desenvolupen els seus projectes, ja que són fonamentals per crear activitat, equilibri i model de desenvolupament sostenible. D'això es tracta quan des de la conselleria d'economia intentem parlar 'econovida, una economia on les persones i el territori estiguen al centre, amb un model més just, inclusiu i sostenible. - Es necesario apoyar de forma decidida los ecosistemas rurales, los emprendedores que desarrollan sus proyectos, ya que son fundamentales para crear actividad, equilibrio y modelo de desarrollo sostenible. De esto se trata cuando desde la conselleria de economía intentamos hablar 'econovida, una economía en la que las personas y el territorio estén en el centro, con un modelo más justo, inclusivo y sostenible.
BLOC 3			

Seminari Dones Grans			https://www.youtube.com/watch?v=x1LIOqJ2BBU
Inma Irure (dones grans)	1:14	1:30	- La nostra activitat no té a veure amb el minifundi, tret que ampliem el concepte i posem el focus en diversos grups multidisciplinaris que, amb les diferents formes de fer intenten anar modificant el sistema hegemònic actualment instal·lat en el neoliberalisme i el patriarcat - Nuestra actividad no tiene que ver con el minifundio, a no ser que amplíemos el concepto y pongamos el foco en diversos grupos multidisciplinarios que, con sus diferentes formas de hacer intentan ir modificando el sistema hegemónico actualmente instalado en el neoliberalismo y el patriarcado
Raquel Teruel (dones grans)	16:02	16:50	- La majoria pensàvem que decreïxer era viure pitjor. Ara sabem que és viure millor amb menys, que no és el mateix. Amb el tema de la sostenibilitat la cosa canvia, perquè és veritat que és una paraula que està sent manipulada. Però nosaltres no ens deixem manipular, perquè el significat continua tenint validesa. - La mayoría pensábamos que decrecer era vivir peor. Ahora sabemos que es vivir mejor con menos, que no es lo mismo. Con el tema de la sostenibilidad la cosa cambia, porque es verdad que es una palabra que está siendo manipulada. Pero nosotras no nos dejamos manipular, porque el significado sigue teniendo validez.
Raquel Teruel (dones grans)	17:20	17:58	- Pel que fa a allò local. En viure a València hem vist que per tal d'un creixement desmesurat s'està agredint l'entorn. L'horta podria ser el rebost de la ciutat, però s'ha cedit al creixement urbanístic. - Con respecto a lo local. Al vivir en Valencia hemos visto que en aras de un crecimiento desmesurado se está agrediendo el entorno. La huerta podría ser la despensa de la ciudad pero se ha cedido al crecimiento urbanístico.
Raquel Teruel (dones grans)	21:50		"La civilització que confon els rellotges amb el temps, el creixement amb el desenvolupament i el grandot amb la grandesa, també confon la natura amb el paisatge, mentre el món, laberint sense centre, es dedica a trencar el seu propi cel" (frase de Eduardo Galeano) "La civilización que confunde los relojes con el tiempo, el crecimiento con el desarrollo y lo grandote con la grandeza, también confunde la naturaleza con el paisaje, mientras el mundo, laberinto sin centro, se dedica a romper su propio cielo" (frase de Eduardo Galeano)
Lola Seres (dones grans)	30:04	30:52	- Sota la creença que la vida humana és ecodependent i interdependent, la manera de fer front a la crisi de cures i l'ecològica han d'anar articulades. Som ecodependents perquè depenem d'una terra amb recursos finits que és esquinqada i vilipendiada pels grans poders econòmics, però som interdependents perquè som tots cossos vulnerables i depenem de la cura dels altres. Aquesta fantasia d'independència autosuficient del patriarcat i el capitalisme junts respon a un home disponible per a la producció, però que no ho estaria si no tingués una sèrie de persones darrere sostenint la seva disponibilitat. - Bajo la creencia de que la vida humana es ecodependiente e interdependiente, la forma de afrontar la crisis de cuidados y la

			ecològica deben ir articuladas. Somos ecodpendientes porque dependemos de una tierra con recursos finitos que esta siendo esquil- mada y vilipendiada por los grandes poderes económicos, pero somos interdependientes porque somos todos cuerpos vulnerables y depen- demos del cuidado de los demás. Esa fantasía de independència auto- suficiente del patriarcado y el capitalismo juntos responde a un hom- bre disponible para la producción pero que no lo estaría si no tuviese una serie de personas detrás sosteniendo su disponibilidad.
Lola Seres (dones grans)	25:40		Més enllà dels temes clàssics del feminisme... l'explicació complexa s'imposa. Ja que igual que fa uns temps reconèixer-se feminista era difícil, actualment s'arrogant el terme certes persones de les quals no se sap molt bé on està el seu feminisme, Està de moda! Mas allà de los temas clásicos del feminismo ... la explicación compleja se impone. Ya que al igual que hace unos tiempos reconocerse feminista era difícil, actualmente se arrogant el termino ciertas perso- nes de las que no se sabe muy bien dónde está su feminismo, Està de moda!.
Lola Seres (dones grans)	27:02		En el feminisme hi ha dos blocs: el corrent liberal que no qüestiona el model social, i que està permanentment ocupat pel teggo de vidre; i el feminisme a què nosaltres ens ascrivim, és el feminisme que el que intenta és que la major part de les dones despenguin del sòl de fang que les atrapa. En el feminismo existent dos bloques: la corriente liberal que no cuestiona el modelo social, y que està permanentemente ocupado por el teggo de cristal; y el feminismo al que nosotras nos ascrivimos, es el feminismo que lo que intenta es que la mayor parte de las mujeres despueguen del suelo de barro que las atrapa.
Lola Seres (dones grans)	36:12	36:29	- Aquest proverbi que s'atribueix a Galeano però també a Mandela, i que és un proverbi africà molt antic: "Molta gent petita, fent coses petites, pot transformar el món" o "pot alimentar el món", que n'és l'altra versió. - Este proverbio que se atribuye a Galeano pero también a Mandela, y que es un proverbio africano muy antiguo: "Mucha gente pequeña, haciendo cosas pequeñas, puede transformar el mundo" o "puede alimentar al mundo", que es la otra versión.
Paco Alvares			https://www.youtube.com/watch?v=sgcc3fmYyTQ
Paco Álvarez	12:04	12:25	- La competitivitat. Què és ser competitiu? Si jo tinc una em- presa de tèxtil i vull ser més competitiu que l'empresa del costat faré tot el possible per carregar-me a l'empresa del costat, per ser més barat i fent servir els mitjans que pugui fer servir. - La competitividad. ¿Qué es ser competitivo? Si yo tengo una empresa de textil y quiero ser más competitivo que la empresa de al lado voy a hacer todo lo posible para cargarme a la empresa de al lado, para ser más barato y empleando los medios que pueda emplear.
Paco Álvarez	12:48	13:25	- Us ensenyaré alguna cosa: Els nous amos del camp espanyol són els fons d'inversió. Però si el camp no és rendible, no ho heu sentit? Els fons són els nous terratinents del camp espanyol. - Os voy a enseñar algo: Los nuevos amos del campo español

			son los fondos de inversión. Pero si el campo no es rentable, ¿no lo habéis escuchado? Los fondos son los nuevos terratenientes del campo español.
Paco Álvarez	28:04	28:52	- Es pot aplicar això? La meva resposta és sí. Primer llegir la constitució espanyola, que ningú no respecta. I a partir d'aquí un senyor que es diu Christian Felber ara fa 12 anys se li va acudir escriure un llibre que es diu l'economia del bé comú que és l'única resposta que jo conec total al model econòmic vigent. I no ha inventat res. Si em permeteu la imatge: hi havia un munt de vagonets en vies paral·leles. Ell ha agafat els vagonets, els ha enganxat junts i els ha posat una locomotora: el comerç just ja existia, l'ecologisme ja existia, tot un munt de coses ja existien. ¿Se puede aplicar esto? Mi respuesta es sí. Primero leer la constitución española, que nadie respeta. Y a partir de ahí un señor que se llama Christian Felber hace ahora 12 años se le ocurrió escribir un libro que se llama la economía del bien común que es la única respuesta que yo conozco total al modelo económico vigente. Y no ha inventado nada. Si me permitís la imagen: había un montón de vagones en vías paralelas. Él ha cogido los vagones, los ha enganchado juntos y les ha puesto una locomotora: el comercio justo ya existía, el ecologismo ya existía, todo un montón de cosas ya existían.
Paco Álvarez	29:25	30:02	- Quan es pren una mesura a l'esfera econòmica i es veu només quin impacte té a l'esfera ambiental, això és un desenvolupament viable. Si prenc una mesura a l'esfera econòmica i veig la part social és un desenvolupament just. I si ho faig entre social i mediambiental és viable. Només és sostenible si és la intersecció. I això es pot aplicar a tot arreu: ajuntaments, escoles, universitats... - Cuando se toma una medida en la esfera económica y se ve solamente qué impacto tiene en la esfera ambiental, eso es un desarrollo viable. Si tomo una medida en la esfera económica y veo la parte social es un desarrollo justo. Y si lo hago entre social y medioambiental es viable. Solamente es sostenible si es la intersección. Y esto se puede aplicar en todos los sitios: ayuntamientos, escuelas, universidades...
Jose Luis Salón			https://www.youtube.com/watch?v=e3g-zDgWNB4&t=20s
José Luis Salón	30:21	30:34	- Aquest tipus de normatives estan pensades i fetes des de València i per a València, Ontinyent, Gandia, municipis grans però no per a pobles petits. - Este tipo de normativas están pensadas y hechas desde Valencia y para Valencia, Ontinyent, Gandia, municipios grandes, pero no para pueblos pequeños.
José Luis Salón	34:54	35:21	- A la nostra comarca, a Utiel Requena, s'engega un pla de dinamització i governança turística. Un pla de participació, dinamització i governança és impressionant quan encara queda múscul i truques a deu d'un sector, a vint d'un altre sector, i hi van. Després de tres anys hem aconseguit tenir una marca, que és Terra Bobal. - En nuestra comarca, en Utiel Requena, se pone en marcha un plan de dinamización y gobernanza turística. Un plan de participa-

			ció, dinamització i governança és impressionant quan encara queda múscul i crida a diez de un sector, a veinte de otro sector, y acuden. Después de tres años hemos conseguido tener una marca, que es Tierra Bobal.
José Luis Saló	35:23	35:46	- Hem aconseguit una marca, hem aconseguit homogeneïtzar la senyalètica, que ha costat molt, perquè és la primera vegada que es posen d'acord els nou pobles per anar-hi tots a una, hem aconseguit muntar un equip de governança del qual en sóc membre. Us puc dir que els polítics avui no fan cap inversió sense consultar-ho amb l'equip de governança - Hemos conseguido una marca, hemos conseguido homogeneizar la señalética, que ha costado mucho, porque es la primera vez que se ponen de acuerdo los nueve pueblos para ir todos a una, hemos conseguido montar un equipo de gobernanza del que soy miembro. Os puedo decir que los políticos hoy allí no hacen ninguna inversión sin consultarlo con el equipo de gobernanza
BLOC 4			
Enrique Moltó			https://www.youtube.com/watch?v=TbxW85SrffY
Enrique Moltó	28:05	28:35	- Hi ha altres funcions de l'agricultura com són la paisajística, la patrimonial i el control de les inundacions per llaminat o dels incendis forestals. Quan ens donem compte de la funció que fan? Quan desapareixen. Per exemple el cas dels incendis forestals de la Vall d'Ebo o de Bejis. - Existen otras funciones de la agricultura como son la paisajística, la patrimonial y el control de las inundaciones por golosinado o de los incendios forestales. ¿Cuándo nos damos cuenta de la función que realizan? Cuando desaparecen. Por ejemplo el caso de los incendios forestales del Valle de Ebo o de Bejis.
Enrique Moltó	32:09	32:20	- La millor forma de mantenir un paisatge és menjar-se-lo. Quan a voltes porte gent a veure els paisatges els pregunta: T'agrada tot açò? Aleshores cal consumir el que estem produint. - La mejor forma de mantener un paisaje es comérselo. Cuando a veces llevo gente a ver los paisajes les pregunto: ¿Te gusta todo esto? Entonces es necesario consumir lo que estamos produciendo.
Raul Contreras			https://www.youtube.com/watch?v=eurjWVlXDbg
Raúl Contreras	9:26	9:41	- Qualsevol objecte social o ambiental ha de ser abordat amb tots els intervinents d'una societat, i llavors potser deixem de parlar de responsabilitat social i parlem de coresponsabilitat social, que és allò que de veritat hem de fer. - Cualquier objeto social o ambiental debe ser abordado con todos los intervinientes de una sociedad, y entonces a lo mejor dejamos de hablar de responsabilidad social y hablamos de coresponsabilidad social, que es lo que de verdad tenemos que hacer.

Raúl Contreras	21:36	21:52	- Si ens hi fixem, el món rural és un gran excedentari de valors socials i ambientals, que pateix el buidatge de costos del món industrial i l'extracció de beneficis sense retorn econòmic. - Si nos fijamos, el mundo rural es un gran excedentario de valores sociales y ambientales, que sufre el volcado de costes del mundo industrial y la extracción de beneficios sin retorno económico.
Raúl Contreras	22:10	22:40	- Al medi rural una de les coses que l'ajudaria seria que tots els valors que té i que posa damunt la taula tinguin, com passa als altres, un retorn econòmic que possibiliti continuar construint en aquest espai, que a més seria també un motor de canvi que podríem regalar a l'entorn urbà, que li faria bona falta. - Al medio rural una de las cosas que le ayudaría sería que todos los valores que tiene y que pone encima de la mesa tengan, como ocurre a los demás, un retorno económico que posibilite seguir construyendo en este espacio, que además sería también un motor de cambio que podríamos regalar al entorno urbano, que buena falta le haría.
Carles Rodrigo			https://www.youtube.com/watch?v=6oIfuUxAt3s&t=1324s
Carles Rodrigo	12:30	13:10	- L'horta tradicional fins al segle XIX era de l'església, de la noblesa i d'una burgesia molt potent, i els llauradors no van accedir a la propietat de les seues terres fins al S XX, i en eixe procés va vindre la compartimentació. Langent pensa que sempre han sigut campets, però en realitat en el S XIX els camps eren molt més grans. El paisatge no és inmutable, però estem veient una foto fixa actual, però no era així. Eixe minifundi s'ha desenvolupat a eixa escala des del segle XIX. - La huerta tradicional hasta el siglo XIX era de la iglesia, de la nobleza y de una burguesía muy potente, y los agricultores no accedieron a la propiedad de sus tierras hasta el S XX, y en ese proceso vino la compartimentación. Langent piensa que siempre han sido campets, pero en realidad en el S XIX los campos eran mucho mayores. El paisaje no es inmutable, pero estamos viendo una foto fija actual, pero no era así. Ese minifundio se ha desarrollado a esa escala desde el siglo XIX.
Carles Rodrigo	15:58	16:38	- El valor ambiental (del minifundi) és indiscutible. El valor econòmic: pot ser viable econòmicament gestionar el minifundi si hi ha una sèrie de qüestions com venda directa, etc. Però el valor patrimonial: hi ha milers de quilòmetres de murs de pedra, construccions vinculades com casetes, barraques, etc. És un paisatge cultural que caldria conservar. - El valor ambiental (del minifundio) es indiscutible. El valor económico: puede ser viable económicamente gestionar el minifundio si existen una serie de cuestiones como venta directa, etc. Pero el valor patrimonial: existen miles de kilómetros de muros de piedra, construcciones vinculadas como casetas, barracas, etc. Es un paisaje cultural que debería conservarse.
DISSABTE 4			

BLOC 1			
Federico Buyolo			https://www.youtube.com/watch?v=pful5-qyc0M
Federico Buyolo	12:20	12:42	▪ Empoderar la ciutadania significa que ens fem càrrec de la realitat, significa tenir capacitat crítica, i no assumir qualsevol cosa que ens arriba per la tecnologia o qualsevol altre àmbit, i tenir capacitat per prendre decisions. ▪ Empoderar a la ciudadanía significa que nos hagamos cargo de la realidad, significa tener capacidad crítica, y no de asumir cualquier cosa que nos llega por la tecnología o cualquier otro ámbito, y tener capacidad para tomar decisiones.
Federico Buyolo	32:03	32:42	▪ El valor fonamental del territori són les persones. Com a persones, l'educació atorga una visió del camí a desenvolupar. L'educació genera aquestes línies regulatòries que ens permeten entendre que vivim en un món global, que davant la incertesa la nostra capacitat d'analitzar i de saber què està passant és la que ens permet poder liderar i, a més, comandar, la vida que volem desenvolupar. ▪ El valor fundamental del territorio son las personas. Como personas, la educación otorga una visión del camino a desarrollar. La educación genera esas líneas regulatorias que nos permiten entender que vivimos en un mundo global, que ante la incertidumbre nuestra capacidad de analizar y de saber lo que está pasando es la que nos permite poder liderar y, además, comandar, la vida que queremos desarrollar.
Josep Pastrana			https://www.youtube.com/watch?v=pful5-qyc0M
Josep Pastrana	6:30	6:52	▪ Quan estàs creixent amb perspectives econòmiques, hi ha que tenir en compte totes les circumstàncies que te durà aquest creixement. Finalment els temps ens acabaran donant la raó. ▪ Cuando estás creciendo con perspectivas económicas, hay que tener en cuenta todas las circunstancias que este crecimiento llevará. Por último los tiempos nos acabarán dando la razón.
Josep Pastrana	8:03	8:55	▪ Tenir consciència de que el territori que tenim és un territori llimitat, que hi ha que conservar, però tampoc hem d'oblidar que la reserva de la biosfera implica que hi ha persones que estan visquent allà. Hi ha que protegir aquestes persones. Lògicament si protegem el medi ambient protegem a les persones. Moltes vegades els discursos fàcils de que hi ha que protegir tot, alerta, hi ha que protegir però a la vegada hi ha que pensar molt bé què se protegeix i com, perquè hi ha persones que estan vivint ahí. ▪ Tener conciencia de que el territorio que tenemos es un territorio limitado, que hay que conservar, pero tampoco debemos olvidar que la reserva de la biosfera implica que hay personas que viven allí. Hay que proteger a estas personas. Lógicamente si protegemos el medio ambiente protegemos a las personas. Muchas veces los discursos fáciles de que hay que proteger todo, cuidado, hay que proteger pero a la vez hay que pensar muy bien lo que se protege y cómo, porque hay personas que están viviendo allí.

Josep Pastrana	11:45	12:05	- El contracte agrari de reserva de la biosfera és una sèrie d'ajudes que dona el consell insular als pagesos per al manteniment d'aquest entorn, que és el que estem venent: el paisatge. Qui mantén el paisatge? Els nostres pagesos. - El contrato agrario de reserva de la biosfera es una serie de ayudas que da el consejo insular a los agricultores para el mantenimiento de este entorno, que es lo que estamos vendiendo: el paisaje. ¿Quién mantiene el paisaje? Nuestros campesinos.
Josep Pastrana	41:21	41:48	- La reducció de la pressió del sòl. Tenim molt clar el sòl rústic i quina és la seua funció i exactament per què el volem. Tenim molt clar que nosaltres el que volem és el nostre paisatge i que l'hem de conservar de certa manera. Nosaltres no ens oposedem a l'activitat turística però sí baix de certs paràmetres. - La reducción de la presión del suelo. Tenemos muy claro el suelo rústico y cuál es su función y exactamente por qué lo queremos. Tenemos muy claro que nosotros lo que queremos es nuestro paisaje y que debemos conservarlo de cierta manera. Nosotros no nos oponemos a la actividad turística pero sí debajo de ciertos parámetros.
Josep Pastrana	42:11	42:22	- Nosaltres el que defensem és que hi ha d'haver turisme però hem de tenir molt clar que l'activitat principal ha de ser l'activitat preferent agrària. - Nosotros lo que defendemos es que debe haber turismo pero debemos tener muy claro que la actividad principal debe ser la actividad preferente agraria.
BLOC 2			
Raquel Huete			https://www.youtube.com/watch?v=6-F1weA-SSs
Raquel Huete	9:10	10:05	- El turisme configura la nostra realitat. El turisme configura el que som com a país. És a totes les capes. És un estat mental, podríem dir. Mirem amb ulls de societat d'acollida de turistes. I aquests són els ulls amb què s'estan definint gran part de les polítiques, no només turístiques per descomptat. Amb aquests ulls de tenir la capacitat de rebre més turistes i més s'estan desenvolupant les polítiques demogràfiques, iniciatives contra el despoblament, posant el turisme com a eix vertebrador, polítiques de l'aigua, energètiques... perquè el turisme impregna la nostra manera d'entendre. - El turismo configura nuestra realidad. El turismo configura lo que somos como país. Está en todas las capas. Es un estado mental, podríamos decir. Miramos con ojos de sociedad de acogida de turistas. Y esos son los ojos con los que se están definiendo gran parte de las políticas, no solo turísticas por supuesto. Con esos ojos de tener la capacidad de recibir más y más turistas se están desarrollando las políticas demográficas, iniciativas contra el despoblamiento, poniendo al turismo como eje vertebrador, políticas del agua, energéticas... porque el turismo impregna nuestra manera de entender.

Raquel Huete	12:25	13:00	- Tenim exemples gràcies al cinema de com el turisme va ser una palanca de transformació enorme, no només econòmica sinó també cultural. Però el turisme va estar associat sempre a la construcció, i aquesta és la clau del que ens passa al País Valencià però també a altres territoris. Sempre, des del primer moment, s'ha confós turisme amb urbanització, turisme amb construcció - Tenemos ejemplos gracias al cine de cómo el turismo fue una palanca de transformación enorme, no solamente económica sino también cultural. Pero el turismo estuvo asociado siempre a la construcción, y esa es la clave de lo que nos ocurre en el País Valenciano pero también en otros territorios. Siempre, desde el primer momento, se ha confundido turismo con urbanización, turismo con construcción.
Raquel Huete	13:17	14:03	- Anomenar-lo, al fenomen de la construcció d'habitatges secundaris, principalment per a venda a estrangers, és a dir, a l'expropiació del nostre territori, a l'alienació del nostre patrimoni natural, anomenar-lo turisme, és el gran èxit mercatotècnic del desenvolupament, perquè turisme, per tots nosaltres, està associat a la felicitat, a la indústria de la felicitat, està associat al benestar, a l'oci, a valors positius. Hi afegim residencial i tenim la màgia. Tenim un oxímoron, perquè el turisme és mobilitat, però com que és residencial. - Llamarle, al fenómeno de la construcción de viviendas secundaria, principalmente para venta a extranjeros, es decir, a la expropiación de nuestro territorio, a la enajenación de nuestro patrimonio natural, llamarle turismo, es el gran éxito mercadotécnico del desarrollo, porque turismo, para todos nosotros, está asociado a la felicidad, a la industria de la felicidad, está asociado al bienestar, al ocio, a valores positivos. Le añadimos residencial y tenemos la magia. Tenemos un oxímoron, porque el turismo es movilidad, pero como es residencial.
Raquel Huete	15:00	15:25	- Fa que tot allò que tot el que entenem per turisme, en realitat estem immediatament pensant en construcció, en què no hi ha altre remei que per atraure turistes: construir. És una de les apropiacions: l'apropiació de l'espai. L'apropiació de l'espai públic per l'oci - Hace que todo lo que todo lo que entendemos por turismo, en realidad estamos inmediatamente pensando en construcción, en que no hay otro remedio que para atraer turistas: construir. Esa es una de las apropiaciones: la apropiación del espacio. La apropiación del espacio público por el ocio
Raquel Huete	16:37	17:11	- Aquesta relació entre el turisme i la cultura més enllà de les festes populars és una relació complexa, perquè també és cert que el turisme és la via de tornada de la inversió en cultura. És a dir, molt de patrimoni no es podria mantenir si no es preveïés una recuperació econòmica. - Esta relación entre el turismo y la cultura más allá de las fiestas populares es una relación compleja, porque también es cierto que el turismo es la vía de retorno de la inversión en cultura. Es decir, mucho patrimonio no se podría mantener si no se previera una recuperación económica.

Raquel Huete	19:17	19:53	- Hi ha estudis de sobres que demostren ja que declarar patrimoni de la humanitat un bé material inevitablement porta a la seva destrucció, perquè el nombre de turistes que arriben atrets per aquesta foto convertiran aquest lloc en una cosa fotografiabile però no en una cosa que mereixi ser respectada i conservat. Exactament això passa amb l'espai rural. - Hay estudios de sobra que demuestran ya que declarar patrimonio de la humanidad un bien material inevitablemente lleva a su destrucción, porque el número de turistas que llegan atraídos por esa foto van a convertir ese lugar en algo fotografiabile pero no en algo que merezca ser respetado y conservado. Exactamente esto está ocurriendo con el espacio rural.
Raquel Huete	20:40	21:41	- Aquesta obsessió de convertir en fotografiabile, instagramable o com es digui l'espai rural com una cosa visitable, com una cosa diferent de l'espai urbà, convertir la ruralitat en un producte turístic té conseqüències que s'han vist clarament amb la sobreexplotació d'aquesta idea particularment a la pandèmia, quan moltíssimes persones que a la seva vida havien trepitjat el camp de sobte van decidir fer-se senderistes: grans vendes en decathlon online però gran destrossa de molts camins, de molts paisatges. - Esta obsesión de convertir en fotografiabile, instagramable o como se diga el espacio rural como algo visitable, como algo distinto del espacio urbano, convertir la ruralidad en un producto turístico tiene consecuencias que se han visto claramente con la sobreexplotación de esta idea particularmente en la pandemia, cuando muchísimas personas que en su vida habían pisado el campo de repente decidieron hacerse senderistas: grandes ventas en decathlon online pero gran destrozo de muchos caminos, de muchos paisajes.
Raquel Huete	27:17	27:35	- El paisatge és un bé turístic de primer ordre, exactament igual que una catedral, que una platja o que la ciutat de les arts i les ciències. - El paisaje es un bien turístico de primer orden, exactamente igual que una catedral, que una playa o que la ciudad de las artes y las ciencias.
Raquel Huete	31:18	31:29	- El gran avenç de la manera de fer política turística és la incorporació de la ciutadania a la presa de decisions. - El gran avance de la forma de hacer política turística es la incorporación de la ciudadanía en la toma de decisiones.
Raquel Huete	34:07	34:41	- Catalitzar el desenvolupament socioeconòmic però no només mesurant la despesa per turista, com es mesura ara, sinó mesurant també quin és el cost de portar aquests turistes, i això no es mesura mai. Mai no es mesura quant ens ha costat desdoblant una autopista, mai no es mesura el cost de les infraestructures. Només es compten els beneficis. - Catalizar el desarrollo socioeconómico pero no solo midiendo el gasto por turista, como se mide ahora, sino midiendo también cuál es el coste de traer a esos turistas, y eso no se mide nunca. Nunca se mide cuánto nos ha costado desdoblant una autopista, nunca se mide el coste de las infraestructuras. Sólo se cuentan los beneficios.

Raquel Huete	36:33	37:03	- El respecte i la preservació de la identitat cultural. Hem de reflexionar sobre el dret a no utilitzar turísticament totes i cadascuna de les nostres tradicions. El dret dels pobles a preservar la seva identitat, llengua, cultura, festes, i que no passi el turisme com una piconadora. - El respeto y la preservación de la identidad cultural. Tenemos que reflexionar sobre el derecho a no utilizar turísticamente todas y cada una de nuestras tradiciones. El derecho de los pueblos a preservar su identidad, su lengua, su cultura, sus fiestas, y que no pase el turismo como una apisonadora.
Raquel Huete	41:11	41:37	- Una qüestió més o menys fàcil, que jo crec que hauríem de reivindicar i hauria de ser un aprenentatge de la pandèmia que no podem oblidar és que, per passar-ho bé, per gaudir, per estar a l'aire lliure, per compartir temps, per viure experiències, no cal agafar un avió ni anar al cinquè pi. Podem descobrir el nostre propi territori. - Una cuestión más o menos fácil, que yo creo que deberíamos reivindicar y debería ser un aprendizaje de la pandemia que no podemos olvidar es que, para pasárnoslo bien, para disfrutar, para estar al aire libre, para compartir tiempos, para vivir experiencias, no hace falta coger un avión ni irnos al quinto pino. Podemos descubrir nuestro propio territorio.
BLOC 3			
Pasqual Moreno			https://www.youtube.com/watch?v=30BYCJgUeeo
Pasqual Moreno	1:38		- L'acaparament de terres està en un procés d'accelerament. No es lliura cap continent: Amèrica llatina, Àsia, Àfrica i fins i tot Europa. - El acaparamiento de tierras está en un proceso de aceleramiento. No se entrega ningún continente: América latina, Asia, África e incluso Europa.
Pasqual Moreno	18:52		- Mentre assistim a aquest fenomen d'acaparament de terres, i extensió de les grans explotacions, la petita propietat està en crisi, si no ha desaparegut. - Mientras asistimos a este fenómeno de acaparamiento de tierras y extensión de las grandes explotaciones, la pequeña propiedad está en crisis, si no ha desaparecido.
Pasqual Moreno	24:35	25:00	- Los africanos que vienen en pateras muchos de ellos tienen problemas parecidos a los que hemos tenido nosotros hace años: no pueden vivir de lo poco que les da la tierra. En algunos países de África, el 70% es población agraria. Gente sin futuro, sin tierra, o sin tierra suficiente para vivir. - Els africans que venen en pateres molts d'ells tenen problemes semblants als que hem tingut nosaltres fa anys: no poden viure del poc que els dona la terra. En alguns països d'Àfrica el 70% és població agrària. Gent sense futur, sense terra, o sense terra suficient per poder viure.

Pasqual Moreno	25:50	26:38	- Este problema de l'acaparament de terres se té que regular, pels organismes internacionals, UE, ONU, països d'on surten, i l'emigració se té que desenvolupar d'una manera molt simple: desenvolupar Àfrica, Àsia, Amèrica Llatina, i no vindran. Ningú vol eixir de sa casa. Si Àfrica, si eixos 1.300 milions de persones pogueren viure de la terra, del turisme, etc. no hauriem de veure les desgràcies que veiem cada dia. - Este problema del acaparamiento de tierras se tiene que regular, por los organismos internacionales, UE, ONU, países de donde salen, y la emigración debe desarrollarse de una manera muy simple: desarrollar África, Asia, América Latina, y no vendrán. Nadie quiere salir de su casa. Si África, si esos 1.300 millones de personas pudieran vivir de la tierra, del turismo, etc. no deberíamos ver las desgracias que vemos todos los días.
Beatriz Rocamora			https://www.youtube.com/watch?v=27FKmCpQT6I&t=576s
Beatriz Rocamora	16:18	16:48	- No hi ha un sector alimentari o un sector agrari, hi ha mil sectors agroalimentaris. No té res a veure la producció a Castella i Leon de cereal amb els fruiters d'aquí amb l'agricultura del camp de Cartagena o amb la maduixa a Huelva.. és molt complicat fer aquestes adaptacions. És un desafiament terrible per a qui ha de dissenyar aquestes eines i per a qui ha de gestionar-les i coordinar-les. - No hay un sector alimentario o un sector agrario, hay mil sectores agroalimentarios. Nada tiene que ver la producción en Castilla y Leon de cereal con los frutales de aquí con la agricultura del campo de Cartagena o con la fresa en Huelva.. es muy complicado hacer estas adaptaciones. Es un desafío tremendo para quien tiene que diseñar estas herramientas y para quien tiene que gestionarlas y coordinarlas.
Beatriz Rocamora	19:58	20:40	- El que veig al meu dia a dia és que això no és compatible amb la realitat en molts sectors productius. Els ingressos justos són fonamentals. Quan algú diu "jo no vull subvencions", però és que és just que en tinguis, perquè estàs fent una activitat essencial a la societat. El que no és just és que hi hagi una cadena de valor completament desequilibrada. És rendible el minifundi igual que les grans explotacions? Si s'enfrontessin amb els mateixos mitjans a la cadena de valor sí que ho serien, però un productor petit no té el poder de fixació de preus que té una gran corporació. - Lo que veo en mi día a día es que esto no es compatible con la realidad en muchos sectores productivos. Los ingresos justos son fundamentales. Cuando alguien dice "yo no quiero subvenciones", pero es que es justo que las tengas, porque estás haciendo una actividad esencial a la sociedad. Lo que no es justo es que haya una cadena de valor completamente desequilibrada. ¿Es rentable el minifundio igual que las grandes explotaciones? Si se enfrentaran con los mismos medios a la cadena de valor sí que lo serían, pero un productor pequeño no tiene el poder de fijación de precios que tiene una gran corporación.

Beatriz Rocamora	27:27	28:10	- La definició que dóna el parlament europeu del desenvolupament rural: "El seu objectiu principal és crear un marc coherent i sostenible que garanteixi el futur de les zones rurals, basat sobretot en la seva capacitat, no la capacitat que altres generen aquí, sinó la capacitat que les zones rurals ja tenen (no som tontics que han de venir a evangelitzar-nos), per proporcionar un ventall de serveis públics que van més enllà de la mera producció d'aliments i el potencial de les economies rurals per generar noves fonts d'ingressos i nous llocs de treball, preservant alhora la cultura, el medi ambient i el patrimoni de les zones rurals". - La definició que da el parlamento europeo del desarrollo rural: "Su principal objetivo es crear un marco coherente y sostenible que garantice el futuro de las zonas rurales, basado sobre todo en su capacidad, no la capacidad que otros generan aquí, sino la capacidad que las zonas rurales tienen ya (no somos tonticos que tienen que venir a evangelizarnos), para proporcionar un abanico de servicios públicos que van más allá de la mera producción de alimentos y el potencial de las economías rurales para generar nuevas fuentes de ingresos y nuevos empleos, preservando al mismo tiempo la cultura, el medio ambiente y el patrimonio de las zonas rurales".
Jose Soler	18:10	18:20	Fer que els arribe per qualsevol canal que hi ha alternatives a la manera d'entendre el model econòmic convencional, neoliberal, capitalisme i hegemònic.
Jose Soler	27:48	28:53	Que les empreses valencianes han d'exportar en clau de responsabilitat, de dir-li a qui exportem termes de drets humans, de medi ambient, de condicions de treball, de condicions fiscals, des de la institució, per a mi és passar de la legítima i necessària crítica a la proposta i sobre tot a la ferramenta de la política pública.
Juan Torres Francisco Sanjuan Conclusions instantànies Conclusiones instantaneas			https://www.youtube.com/watch?v=LMI--wRGUG0
Javier Guillem Esborrany projecte SENIA			https://www.youtube.com/watch?v=pKdQVF4xaQg
Jordi Sebastià Acomiadament i Clausura Despedida i clausura			https://www.youtube.com/watch?v=LL05YAK2U6g&t=27s

REPORTATGE FOTOGRÀFIC

Castellano

Invitación a ponentes:

Soy Juan Cascant, Agricultor y vinatero, creador del concepto Microvinya, impulsor de la revalorización del Minifundio mediante, entre otros eventos, la organización del primer y segundo congreso nacional del minifundio; fruto de la segunda edición impulsé la llegada a España de la "Economía del Bien Común" siendo en Muro, el meu poble, donde se pusieron en marcha los primeros trazos de la EBC actual, todo esto de la mano de Paco Alvarez y otros colaboradores. Entonces el alcalde de Muro Rafa Climent participaba de mis locuras relacionadas con la ética de "a pié" como amigo de la infancia que era, haciendolas luego suyas, cosa de la que me enorgullezco . Tras varios años de andanza con la economía sostenible y la sostenibilidad (pandemia por medio), llegamos a la conclusión de que la cosa no ha ido a mejor (al menos para el mundo pequeño) por muy extendido que sea el uso de los términos mencionados. Es más, se podría decir que hemos ido a peor habiendo quemado cartuchos importantes, habiendo incluso devaluando su presunto poder útil para la sociedad civil, la cual permanece incomprensiblemente en silencio.

Ante mis sucesivas reivindicaciones i demanda de reflexiones y de autocritica, ante el miedo y no la esperanza que se está sembrando, el mencionado Rafa Climent, ahora conseller de Economía Sostenible, me encarga "volver a las andadas" con la organización de un foro de reflexión, de análisis y de planteamiento de propuestas para intentar lograr empoderar a la ciudadanía, a la verdadera protagonista de una sociedad democrática. Del miedo a la esperanza de un cambio de modelo.
Del ya no puedo más, al qué puedo hacer.
De la utopía a la realidad.

Ruego acepte esta invitación a participar en el III congreso del Minifundio a principios de febrero de 2023.

Estamos en fase inicial de la organización y me encantaría exponerle, personalmente, las intenciones de este evento. Bien telefónicamente, o bien concediendome una cita para que la pueda visitar.

III CONGRESO DEL MINIFUNDIO

("Small is beautiful", lo pequeño es hermoso)

"Lo pequeño es hermoso" es el título del libro de Schumacher que se publicó en 1.973 y que sigue estando en la lista de los 100 libros más leídos en el mundo. El subtítulo es menos conocido: "Economía como si la gente importara". El libro es una demostración fehaciente de que, a partir de lo pequeño, de empresas pequeñas de talla humana, se puede construir un mundo mejor, sabiendo que la cooperación entre dichas empresas puede alcanzar estructuras grandes y eficientes.

Sí, lo pequeño es hermoso, pero los que defienden al sistema socioeconómico vigente, el liberal-capitalismo, aún no se han enterado. Las decenas de miles de economistas del FMI, del Banco Mundial, de los bancos centrales, de la OCDE, del G20, del G7, de los gobiernos, y de la mayoría de partidos políticos, defienden el crecimiento sin límites, lo que es grande y más grande, teniendo al dinero como base y único objetivo... y así estamos, en la situación en la que se encontró el imperio romano antes de derrumbarse.

"¿Qué más necesitamos para estar convencidos de que el modelo liberal-capitalista nos lleva a la catástrofe?" . ¿Más crisis financieras? ¿Más pandemias? ¿Más estudios que demuestran el deterioro del clima? ¿Más estudios que demuestran el incremento de la diferencia entre ricos y pobres? .

¡Ya está bien de poner parches a un modelo que hace aguas por todas partes!

La única solución es cambiarlo, entre otras cosas estructurándolo de abajo a arriba, dotándolo para ello de un rostro verdaderamente humano, y proponiendo cambios con actividades concretas, útiles y cercanas. Con toda humildad esto era lo que se pretendió cuándo en Muro de Alcoy se organizó el Congreso del Minifundio I (04/2008), y el Congreso del Minifundio II (04/2011) .

En función de lo acaecido desde entonces hemos considerado necesario organizar el tercer Congreso que tendrá lugar en Onteniente el 27 y 28 de enero de 2023, organización aún más justificada por el estudio recientemente publicado por el INE sobre la evolución de la población en España, y los claros riesgos de que empeore el tema relacionado con la desaparición de pequeños pueblos.

En este tercer Congreso del Minifundio abordaremos los temas relacionados con los pequeños productores, de todo tipo, que pretenden permanecer en su ecosistema empresarial rural, en la cadena alimentaria artesanal, los precios, la calidad, el consumo, la geografía, el respeto al paisaje y al medioambiente, y la educación, teniendo como objetivo no sólo describir la situación si no sobre todo que los participantes propongan medidas realistas que sean aplicables a corto, medio y largo plazo. Nuestro objetivo es también que salgamos del miedo que infunden los que tienen interés en acobardar a la sociedad... que son los mismos responsables que han generado la situación en la que nos encontramos.

DEL MIEDO A LA ESPERANZA

Un horizonte de bien común para el minifundio.

III Congreso del Minifundio – Fomento del Ecosistema Empresarial Rural

Este documento es el resultado de la reflexión colectiva y del intercambio de opiniones, experiencias y sentimientos que se llevó a cabo en el **III Congreso del Minifundio** celebrado los días 3 y 4 de febrero de 2023 en Ontinyent bajo el lema *Fomento del Ecosistema Empresarial Rural. Del miedo a la esperanza*. Todas sus ponencias y conclusiones pueden verse en la web del congreso: <https://www.elviart.org>

UNA REALIDAD DE LA QUE HAY QUE PARTIR

El minifundio ha sido la forma de propiedad que ha vertebrado durante decenios, o quizá mejor durante siglos, el espacio rural de nuestra Comunidad y al ser éste, a su vez, uno de los ejes más importantes de su desarrollo social y económico, el minifundio también ha sido una pieza sin la que resulta imposible conocer la historia, el modo de vida y la economía, e incluso la idiosincrasia de las gentes del País Valenciano.

El minifundio ha sido el universo que mantuvo viva a la población, el imán que la fijó a su tierra y le proporcionó bienestar, muy por encima de el de otras comunidades del Estado, y empuje suficiente para emprender actividades más allá de las primarias.

El minifundio ha sido fuente de innovación y un modo efectivo de socializar los beneficios de un sector que actuaba de motor y alimento del resto de la actividades económicas y mercados; garantizó el equilibrio demográfico; permitió que las zonas rurales convivieran con el urbanismo incipiente e incluso que este último no las fagocitara. La rentabilidad del minifundio no era depredadora sino que generó ahorro que permitió el desarrollo de industria aledaña sin demasiado conflicto, sino más bien gracias a una simbiosis que era posible, sobre todo, porque la población hacía de válvula de ajuste y porque ambas actividades vivían y necesitan de un mismo mercado interno como plataforma de partida para alcanzar, como se llegó a alcanzar, proyección estatal o incluso internacional. Bastantes de las que tenían al minifundio como espacio de producción o de suministro inmediato no sólo llegaron a proporcionar una extraordinaria fuente de ingresos y riqueza, sino a convertirse en negocios de referencia mundial.

Desde hace unos años, sin embargo, la realidad es otra y esto no sólo no puede ocultarse, sino que debe ser el punto de partida de cualquier análisis que se proponga dar soluciones al espacio rural y al declive de las actividades que durante siglos fueron vanguardia y fuente principal del desarrollo económico del País.

El minifundio, lo que equivale a decir el campo, el mundo rural o incluso el territorio hasta hace poco más representativo y rico de nuestra tierra, degenera, entra en declive, se despuebla y deja de ser atractivo, pierde fuelle como fuente de ingresos o más bien resulta imposible de mantener económicamente. Muchos de ellos producen pérdidas, si es que siguen utilizándose

para algún tipo de explotación, expulsan a su gente, se despuebla su alrededor. Ahora, el minifundio unas veces se desnaturaliza y otras deja de ser explotación económica y referente cotidiano de vida, relación social y ciudadanía para convertirse, si acaso, en espacio marginal, infrautilizado, vaciado de su capacidad centenaria para crear riqueza y equilibrio económico, social e incluso personal. Sus hijas e hijos no van a seguir estando allí y es posible que pronto no oigan y ni siquiera reconozcan la llamada ancestral de la tierra que diariamente activó el corazón y la inteligencia de sus antepasados, que no sepan de ella ni, por lo tanto, la sientan en algún momento como cosa suya.

No en vano, el cultivo de cítricos en la Comunitat Valenciana, típico espacio de minifundio, ha venido ocupando durante años el primer puesto en cuanto a tierras abandonadas en toda España. Igualmente el cultivo de vid, olivar y arboles frutales.

En el sentido más amplio, profundo y real de la expresión, la realidad de la que hay que partir es que, de seguir la tendencia que se está desarrollando en nuestro minifundio, las nuevas generaciones ya no vivirán ya nunca más en su tierra de origen. Y la tierra sin descendencia es una tierra que muere para siempre.

LA CRISIS DEL MINIFUNDIO EN LA ERA DE LA GLOBALIZACIÓN

El minifundio valenciano fue una forma de propiedad y un modo de explotación productiva muy eficiente y rentable durante toda su historia hasta que entró en crisis en los últimos cuarenta años.

El clima, la disponibilidad de abundante riego de superficie, la posibilidad de diversificar la producción y el relativamente fácil acceso a mercados de demanda sostenida, el bajo riesgo de las explotaciones y la adaptabilidad del negocio, su papel como suministrador no solo de rentas permanentes sino de otras complementarias para una buena parte de la población colindante en los pueblos, su carácter de inversión "de seguridad" que hacía que muchas familias propietarias lo mantuviesen incluso con bajos estándares de rendimiento, hicieron que el minifundio fuese, durante mucho tiempo, el espacio y la forma de propiedad más adecuados para llevar a cabo una actividad que era rentable, eficiente, atractiva y capaz, como se ha dicho, de convertirse en un motor para el desarrollo de otras actividades. Era un vector de fuerza decisiva para el impulso de la economía valenciana y principal instrumento de vertebración y sostenibilidad social.

Sin embargo, a partir de los años setenta y ochenta del siglo pasado se van a producir una serie de cambios económicos, políticos y sociales en cadena que sumirán en una crisis profunda al minifundio valenciano.

En aquel momento y por razones de diversa naturaleza que no vamos a desarrollar aquí, se desencadena una intensa revolución tecnológica, gracias al desarrollo de la informática y las telecomunicaciones, y cambios legales e institucionales de escala casi planetaria que van a modificar radicalmente la morfología de los mercados, el desarrollo de las actividades económicas, las relaciones sociales e incluso los valores y principios morales que guían a nuestras sociedades y en los que estaba inevitablemente inmerso, con todas sus plurales dimensiones, el universo del minifundio.

Las nuevas tecnologías permitían recolectar, producir o distribuir con menor coste, pero estaban pensadas para ser utilizadas en grandes superficies o entornos productivos. Y eso, junto a la legislación que poco a poco fue desmantelando las fronteras y las barreras a los movimientos de capital, sustituyeron los antiguos mercados nacionales, como espacios predominantes del beneficio, por otros auténticamente globales.

Gracias a ello, la oferta mundial se incrementó en prácticamente todos los ámbitos de la vida económica, apareciendo grandes productores con capacidad de abastecer a multitud de viejos mercados nacionales con precios mucho más bajos. No sólo porque podían producir con economías de escala y a precios unitarios más bajos, sino porque no se contabilizaban los costes ambientales asociados al transporte de miles de kilómetros que los productos habían de recorrer para llegar a su destino, los derivados del uso intensivo de los recursos naturales, o los sociales generados por la pérdida de derechos o destrucción de recursos comunes (no sólo materiales) que conllevaba el nuevo régimen del comercio internacional.

Un régimen que, a pesar de regirse supuestamente por los principios del libre mercado, estaba basado, en realidad, por un proteccionismo asimétrico y selectivo que permitía a las grandes potencias defenderse sin pudor mientras obligaban a los países más empobrecidos a abrirse sin límite alguno.

La globalización de estas últimas décadas comportó también la aparición no sólo de mayor número de productores que daban lugar a fenómenos de sobreproducción que hacía caer sus ingresos. Se consolidó igualmente una cadena mundial de distribución muy oligopolizada en la que unos pocos operadores disponían de una capacidad de negociación inusitada a la hora de establecer los precios con sus proveedores, de manera que los márgenes se ampliaban a medida que se alejaban de las fuentes originarias de producción o creación de la riqueza.

La inseguridad, el mayor riesgo asociado al incremento de la competencia, la necesidad de llevar a cabo inversiones más caras e ineficientes cuanto menor fuese la superficie o el espacio productivo, la disminución de la rentabilidad y la pérdida de los mercados tradicionales a la vez que se hacía más difícil la entrada en los ahora de escala mundial, provocaban pérdida de ingresos obligó a multiplicar el recurso al crédito, de modo que la deuda se convirtió en un lastre constante de las explotaciones, mucho más pesada y difícil de llevar cuanto menor era su escala productiva.

La liberalización del comercio y su internacionalización también llevaba consigo un aumento del riesgo y eso generó una paralela preocupación por la seguridad y la trazabilidad de los productos, lo que suponía un sobrecoste también más difícil de soportar para los pequeños productores, a quienes no quedaba más salida que dejarse caer en manos de las grandes distribuidoras o tratar de encontrar nichos muy reducidos de mercado en los que estaban obligados a intervenir con costes muy por encima de los habituales globalizados, con precios no competitivos.

La consecuencia de ello fue la desaparición de miles de explotaciones e industrias o su absorción, para pasar a formar parte de grandes superficies o propiedades en donde sí se podían rentabilizar las grandes inversiones en tecnología y conseguir aumentar el valor de los negocios; aunque a veces, ni tan siquiera fuese por el camino de aumentar el de su producción material,

sino tan solo el de su cotización financiera en las bolsas de valores, convirtiendo una gran parte de la oferta global en mero objeto de especulación.

Por si eso fuese poco para los pequeños productores de prácticamente cualquier lugar del mundo, la globalización no supuso tan solo una revolución tecnológica, productiva y comercial, sino también otra civilizatoria que trastornó la cultura, los imaginarios sociales, los valores, los modos de convivir, de mirarse y de sentir, las relaciones sociales en su conjunto y los comportamientos personales.

La globalización creó atractivos muy ajenos al universo en el que se había desenvuelto históricamente el minifundio. La tierra dejó de perder valor como espacio de vida y creación para ser, si acaso, simplemente mercancía. Fue precisamente en esos años cuando la Unión Europea renuncia a la agricultura como motor económico y fuente de riqueza para convertirla en una actividad más bien rentista y privilegiadamente rentable para las grandes explotaciones y propiedades; y cuando lo rural que está al alcance de las urbes se convierte en apetencia de la inversión inmobiliaria para absorber sin parar a la población que huye del campo buscando la comodidad, la accesibilidad a los servicios y el disfrute de las nuevas formas de vida que proporcionan ciudades convertidas, igualmente, en mercancías. Es lo que ha ocurrido, en los últimos 40 años, con aproximadamente la mitad de la superficie de huertas o minifundios al calor de constantes burbujas inmobiliarias que, para colmo, ni tan siquiera han servido para garantizar satisfactoriamente el acceso a la vivienda allí donde se han desatado.

Los cambios tecnológicos, en la producción el comercio y el consumo, en el urbanismo, la educación, la cultura y la ética que han traído consigo la globalización y las políticas que han venido de su mano, han modificado por completo el marco en el que el minifundio puede desenvolverse, sostenerse económicamente y contribuir al equilibrio social y al bienestar social y personal. Y así está condenado a ser un simple residuo, auténtico material de derribo de una civilización que antepone la reducción de costes (salvo los intangibles, como veremos) y la maximización del beneficio a la vida, a la conservación de la naturaleza y al mantenimiento de las relaciones sociales que proporcionan equilibrio y paz.

TODO LO QUE DESAPARECE SI EL MINIFUNDIO SE PIERDE

Ante la crisis que la globalización y las políticas que la acompañan provocan en el minifundio no tiene sentido tratar de recuperar lo irrecuperable.

En el entorno generado en esas últimas cuatro décadas el minifundio es inviable, tal y como lo hemos conocido, y está condenado, como hemos dicho, a desaparecer más o menos lánguidamente o a desnaturalizarse, convirtiéndose en negocios ineficientes o en un caro complemento de la vida urbana, en un divertimento del que antes o después se podrá y compensará prescindir.

Lo que se debe hacer, por el contrario, es tratar de descubrir las condiciones en que se puede convertir en "otra cosa", en una especie capaz de sobrevivir al medio ambiente inhóspito e incluso letal que crea la voracidad que guía a los grandes productores y cadenas de distribución de mucha mayor escala y, a veces, incluso de dimensión planetaria.

Pero, antes de hacerlo, es también conveniente ser conscientes de lo que se pierde si el minifundio desaparece.

Hacemos a continuación un breve y quizá inacabado inventario.

- El minifundio ha sido durante siglos y sigue siendo una componente más e importante del ecosistema mediterráneo. Y este es un sistema complejo, de modo que el deterioro del minifundio no es una pérdida puntual o particular sino un incidente sistémico de extraordinario alcance que, antes o después, dejará ver su huella en el medio ambiente no sólo más próximo, rural, o inmediato.
- El minifundio ha sido una forma de propiedad que ha contribuido muy decisivamente al equilibrio social por cuanto lleva consigo una distribución horizontal y vertical (entre generaciones) de la riqueza bastante equitativa o, al menos, mucho más que la resultante de la gran propiedad. Por tanto, su pérdida supone un elemento de inestabilidad y desigualdad originaria que también antes o después dejará sentir sus efectos.
- El minifundio ha sido un factor decisivo para impulsar el desarrollo endógeno y la fortaleza del mercado interno que es la base más sólida del desarrollo económico. Desde luego, mucho más que la actividad que depende de factores externos, de la propiedad que responde a funciones de utilidad global y a criterios financiarizados de maximización del beneficio.
- El minifundio contribuye también a fortalecer la producción y el consumo de cercanía que, por definición, permite satisfacer de manera más inmediata y eficaz las necesidades humanas. El minifundio es, en ese sentido, una garantía de sostenibilidad y un factor decisivo -aunque no sea el único- para alcanzar la soberanía alimentaria.
- El minifundio evita el absentismo propio de la gran propiedad y permite que el uso de la tierra responda a lógica de explotación consustancial a su naturaleza de factor originario y no a las que se vienen imponiendo cuando la propiedad está en manos, como es cada vez más habitual como resultado de la lógica que mueve la globalización, de los fondos de inversión que se han convertido en los grandes propietarios de la tierra, en casi todos los países del mundo. Podría decirse que el minifundio es la mejor garantía de que la tierra siga siendo lo que corresponde a su naturaleza auténtica, recurso común, y no una mercancía.
- El minifundio ha sido siempre una especie de antecedente de lo que ahora se llaman agriculturas urbanas, frente a las industrializadas que por derivación están terminando por ser agricultura financierizada. Frente a estas últimas, el minifundio es expresión de un uso de la tierra sostenible, equilibrado, encaminado a satisfacer necesidades del entorno, generador de valor del que él mismo se apropia, eficiente por cuanto se desenvuelve en circuitos cortos y por ello más flexibles, y basado en el conocimiento tradicional y común y no en patentes que únicamente persiguen el máximo beneficio monetario, tal y como ocurre en la agricultura de gran propiedad.
- El minifundio se ha mimetizado siempre con su medio ambiente social, ha imantado a la población y contribuye o puede contribuir a generar el atractivo vital y la garantía de ingresos sobre los que pueden sostenerse el equilibrio demográfico y una movilidad social no dilapidadora de recursos.

- Con independencia de todo ello, o más bien de forma complementaria, el minifundio es también una componente esencial del patrimonio material, cultural, paisajístico e incluso turístico... de la comunidad en la que se enclava, de modo que su deterioro o desaparición suponen también una pérdida de valor, no necesariamente sólo intangible, para toda la sociedad.

Todo lo anterior no quiere decir, naturalmente, que el minifundio haya estado exento de inconvenientes a lo largo de su larga historia como uno de los más potentes motores de la economía y de la estabilidad social. Ha hecho que la penetración de tecnologías se haya limitado a las que son compatibles con su menor escala y, por tanto, menos disruptivas y transformadoras; ha consolidado una gestión muy conservadora de las explotaciones; ha sido tradicionalmente renuente a la generación de redes y racimos de actividad y se ha convertido, así, en uno de los factores más determinantes del individualismo que ha marcado durante tanto y tan perjudicialmente la historia económica de nuestra tierra.

LA ALTERNATIVA ADAPTATIVA DEL MINIFUNDIO ANTE LA GLOBALIZACIÓN

En los últimos años se ha tratado de dar respuestas a la crisis del minifundio, aunque es evidente que no han sido eficaces para revertir las tendencias, al menos sistémicamente hablando. Se han conseguido algunas transformaciones concretas, cambios incluso espectaculares en algunas explotaciones de vanguardia que han encontrado hueco en la nueva dinámica global de estas últimas cuatro décadas, pero el ecosistema minifundista como un todo no sólo no ha salido de la crisis, sino que empeora continuamente su situación.

El tipo de respuestas predominante se basa en hacer compatible el minifundio con el régimen de la globalización, tratando de hacerlo competitivo, rebajando costes, modificando la oferta y acoplándolo a las lógicas y engranajes de los grandes operadores.

Para ello no se puede decir que se hayan escatimado esfuerzos ni hecho miramientos con los recursos, pero ni siquiera así se puede afirmar que haya sido una estrategia exitosa.

La dotación abundante de equipamientos, infraestructuras y servicios de todo tipo han modificado el espacio rural pero no se ha frenado con ello la despoblación, el envejecimiento paulatino e incluso el vacío en algunas zonas. El minifundio se convierte en una especie de enclave productivamente desertizado en medio de un espacio de servicios que más bien muestra el despilfarro que hay detrás de las continuas odas a la eficiencia con que se justifican las políticas que los han hecho entrar en crisis profunda.

Ni siquiera la creación de empleo a base de inversión pública, cuando es posible crearlo sólo por simple voluntad política, es suficiente para que el minifundio salga adelante porque las personas empleadas no fijan su residencia allí donde trabajan y no generan vida social en el espacio que rodea al de sus empleos.

El aumento indiscutible de la formación y la educación de la población nacida en los territorios del minifundio tampoco ha sido una vía que haya llevado a abrirle nuevos horizontes porque la mejor formada sale y no vuelve para quedarse, no aumenta el capital de conocimientos

del que se pueda nutrir el minifundio, al menos, en la misma proporción en que mejora nuestro sistema educativo y de formación profesional. Y la inmigración no ha supuesto tampoco un aporte suficientemente significativo para mejorar los rendimientos.

Nada de eso ha sido capaz de compensar la continua generación de nuevos atractivos completamente ajenos a la cultura y forma de vida del minifundio, ni de capitalizar a este último para hacer posible que se convierta en una fuente exitosa de actividad e ingresos en el marco de producción y distribución globalizadas que se ha consolidado en las última cuatro décadas.

Se podría decir que se trata de estrategias adaptativas a la globalización que, al no poder resolver la incompatibilidad de fondo entre el minifundio y esta última que se comentó anteriormente, no pueden tener otros efectos que los puramente paliativos. Son estrategias o economías "de bombero", en el sentido de que quizá pueden evitar que se propague el destrozo, pero no que se genere el daño tremendo que supone dicha incompatibilidad.

EL CAMBIO DE ENTORNO Y DE MODELO DE INTEGRACIÓN COMO UNICA ALTERNATIVA ANTE LA CRISIS DEL MINIFUNDIO

El minifundio es un producto de la historia, una componente más de procesos de largo recorrido que se consolida incluso en etapas de condiciones diferenciadas porque es la forma de propiedad y explotación de la tierra que mejor se adapta a las características del ecosistema natural en que se da, el que proporciona una distribución de la riqueza más equitativa, asentamiento estable de la población, sostenibilidad intergeneracional y la que se acomoda más eficientemente con la economía de su entorno.

Si este último, el entorno, cambia sin que el minifundio se adapte colaborativamente con él, el nuevo medio ambiente le resultará hostil y no va a poder sobrevivir. Y en esta situación no se trata tanto de reforzarlo o de protegerlo, como se acaba de señalar, suministrando recursos a su alrededor sin parar, pero sin cambiar las lógicas que están provocando la crisis que le provoca.

La supervivencia del minifundio no es un fin en sí mismo. No tiene sentido tratar de garantizar su supervivencia como un residuo que no genera valor ni proporciona externalidades positivas al resto de las actividades económicas y a la vida social en su conjunto. Por tanto, no es alternativa el tratar de acomodarlo a cualquier condición que lo desnaturalice o le impida desarrollarse como factor de eficiencia, sostenibilidad, equilibrio y estabilidad en su seno y a su alrededor

Creemos, por el contrario, que salvarlo es valioso precisamente porque sigue siendo un instrumento adecuado para hacer frente a los grandes retos de la vida económica.

La globalización se ha manifestado como un régimen claramente insatisfactorio porque porque no es resiliente ni capaz, por tanto, de hacer frente al riesgo y la incertidumbre que es consustancial al progreso y ni siquiera de proporcionar la mínima seguridad que es preciso garantizar para salvar la vida en el planeta.

La reciente pandemia ha sido un ejemplo tan claro de ello y por eso que las tendencias que algunos llaman, quizá con toda la razón, desglobalizadoras, se hayan puesto en marcha in-

cluso por parte de las propias grandes empresas que han utilizado la globalización para dominar el planeta.

Las amenazas sistémicas que se concentran con una fuerza inusitada en nuestra época están obligando a guiar la actividad económica y la vida social bajo principios distintos a la mera búsqueda del beneficio en los mercados, sencillamente porque ésta ni garantiza la vida, ni siquiera es capaz de proporcionar rentabilidad sin altísimas dosis de riesgo a las empresas.

Principios como la necesidad de proteger y mantener la biodiversidad, alcanzar seguridad alimentaria para todos los seres humanos, conservar el patrimonio natural, desmercantilizar recursos, como la tierra o el trabajo humano, que no han sido creados para ser utilizados como mercancías, poner freno a la financiarización de las economías porque las hace esclavas de la deuda y materialmente insostenibles; y, en general, lograr calidad de vida, cuidar de ella y de los intereses de las generaciones futuras respetando el bien común cuando se está utilizando recursos comunes, se están abriendo paso como guías inexcusables de la acción humana en el planeta si no se quiere acabar con ella.

Es posible que todavía se trate de principios cuya formulación teórica vaya por delante de su puesta en práctica generalizada pero también es evidente que los avances más valiosos en el desarrollo económico y de los pueblos, las cotas más elevadas de bienestar y estabilidad social y paz se vienen alcanzando allí o cuando se ponen en práctica, tal y como viene mostrando las múltiples experiencias de ese tipo que se llevan a cabo, con mayor o menor amplitud, en todas las esquinas del planeta.

El minifundio es justamente un instrumento eficiente, porque ha demostrado serlo, para hacer posible la puesta en marcha de esos principios. Permite consolidar los mercados de proximidad que proporcionan seguridad en la provisión, respetar la biodiversidad y contribuir a crear un entorno económico sostenible y satisfactorio.

El minifundio puede ser un tipo de explotación eficiente que maximiza el valor que genera la explotación de la tierra como factor originario.

Naturalmente, para que eso sea posible es imprescindible trancar las lógicas hasta ahora imperantes y lo relevante en este sentido son las ventanas de oportunidad que se abren justamente porque es cada vez más evidente, como se acaba de decir, que resultan insatisfactorias, desde todos los puntos de vista con que se contemplan.

Será preciso, sin embargo, que, al mismo tiempo que se trate de modificar el entorno también, sea el minifundio quien se transforme, en particular, siendo capaz de enmarcarse en redes, sinergias, racimos de empresas y actividades que configuren espacios de desarrollo endógeno y con vectores de fuerza autóctonos, con mercado específicos, empresas de nuevo tipo, canales de aprovisionamiento y distribución apropiados, nuevas tecnologías que aprovechen la inteligencia artificial naciente, finanzas descentralizadas y adaptadas a las nuevas formas de generar actividad, y con un apoyo del sector público que no puede limitarse a ser regulador o financiero, sino que ha de convertirse en socio y cooperante del minifundio.

Si el minifundio se convierte, así, en parte de un nuevo espacio económico su supervivencia será también la de la economía de su entorno y la que además podrá regenerar la demografía

y procurar un nuevo estilo de vida y de gestión de la cotidianeidad de donde surjan nuevos valores y la ética del bien común que se precisa para que los principios antes mencionados nos abran efectivamente un nuevo horizonte.

A modo de conclusiones

En las siguientes líneas se pretende sinterizar las principales conclusiones del III Congreso de Minifundio, desarrolladas y debatidas con detenimiento en los diversos bloques del encuentro. Existiendo la posibilidad de acceder a las intervenciones integras de las ponencias en la web del Congreso.

En primer lugar, uno de los retos a los que se enfrenta el Minifundio es la propia viabilidad de los pueblos que atendiendo a criterios de población podrían desaparecer en las próximas décadas. Cuestión que implica la adopción de políticas públicas en los municipios para garantizar no solo la viabilidad como entes locales, sino también disponer de un mínimo común de servicios públicos acordes a nuestras actuales sociedades de bienestar, que debe disfrutar la ciudadanía indistintamente del lugar donde viva. Asimismo cabe señalar la necesaria participación de la ciudadanía en la elaboración de las políticas públicas vinculadas al Minifundio, y por ende a los pueblos – Democracia de abajo a arriba-.

En segundo lugar, se deben de articular mecanismos o instrumentos para canalizar las demandas y necesidades del Minifundio como demanda de la ciudadanía ante las instituciones de la Unión Europea, y del resto de poderes públicos. Es fundamental que quiénes hacen su vida en el Minifundio trasladen de forma directa sus

peticiones, iniciativas, entre otros aspectos, a los entes que adoptan la legislación y políticas que se deben de implementar en nuestros territorios.

En tercer lugar, analizado las particularidades del Minifundi se determinan algunos aspectos estructurales y otros coyunturales que hay que tener en consideración. Por ejemplo, la ausencia de un relevo generacional o la dedicación al Minifundi de un gran número de personas no como actividad profesional.

En cuarto lugar, es necesario preservar y fomentar el Minifundio como vector de sostenibilidad que contribuye al equilibrio territorial y al desarrollo de soberanías estratégicas frente a algunos riesgos de los poderes privados. Es un modelo que permite un respeto a la dignidad de las personas de forma transversal en todos los ámbitos de su día a día, y especialmente en el ámbito económico, orientado hacia la Econovida.

En quinto lugar, gran número de las dificultades y riesgos del Minifundio tienen su origen en el modelo socioeconómico y de desarrollo, que se basa en la competitividad y en un crecimiento continuo. Cabe proyectar un nuevo modelo fundamentado en la dignidad humana, sostenibilidad, transparencia (...) que profundice en mayor medida algunas de las cuestiones que abordan los Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS).

En sexto lugar, los poderes públicos y las Administraciones deben de adecuar la normativa y los procedimientos a la realidad del Minifundio, para favorecer el emprendimiento, concretar ayudas en intervenciones específicas en busca de una adecuada gobernanza.

En séptimo lugar, el Minifundio desempeña funciones principales de naturaleza medioambiental, social, patrimonial y turística en nuestros territorios que contribuyen a calidad de vida de las personas.

El Minifundio configura un paisaje con valor patrimonial y cultural que no es inmutable pero que requiere de una específica protección. Por un lado, deben de desarrollarse políticas públicas que pueden contribuir a la reducción del abandono o reactivación del Minifundio o a la propia despoblación de nuestras zonas rurales. Por otro lado, es fundamental esa gobernanza con la implicación de los poderes públicos y privados que permitan un modelo de planificación territorial que posibilite la conservación del Minifundi y el desarrollo de actividades económicas como la agricultura, la ganadería, la pequeña empresa o el turismo. Así el turismo debe de favorecer la cooperación entre mundo urbano y mundo rural, y por ende, a la regeneración del territorio. El Minifundio es un escenario de valor donde puede caber un modelo turístico coadyuvante diferenciado por la equidad, la sostenibilidad y la protección ambiental. Un turismo que no sea un fin en él mismo.

En noveno lugar, el Minifundio es un espacio de la ciudadanía, que debe de contribuir a la igualdad efectiva –real- entre hombres y mujeres. Además de poner en valor el pensamiento humanista que favorezca la creación de espacios de convivencia, que constituyan una medio de transmisión generacional de principios, valores, entre otros aspectos. Asimismo es un medio endémico para las empresas al servicio de la vida y entidades de inclusión social. Igualmente también, se requiere de hacer especial hincapié a la educación formal e informal fundamentada en valores que contribuye a una sociedad democrática avanzada.

En décimo lugar, resultado del Congreso deben emprenderse iniciativas, como **Sénia** resultado de ese tránsito del miedo a las esperanza para contribuir a la preservación, fomento y desarrollo del Minifundio, en el marco del ámbito rural. Una herramienta que consiga trasladar las necesidades del mundo pequeño a los organismos de elaboración de leyes y sus reglamentos para que estos retornen a la escala humana que nunca deberían haber abandonado.

Fruto del congreso está el compromiso de desarrollar “SENIA” para plantearla en la comisión Europea, así como aportar este trabajo a la elaboración de los proyectos de ley de despoblamiento y turismo que se están generando.

Finalmente el congreso nos ha abierto los ojos hacia realidades que no son demasiado bonitas, y nos indica que es necesario actuar para parar el deterioro que el mundo rural sufre y que se muestra visible con un flagrante desabastecimiento de servicios y por tanto de un despoblamiento difícil de parar si no se abren oportunidades de vida digna para las personas. Este cambio no se ve de fácil llegada a corto plazo por lo que es imprescindible la intervención de los gobiernos para hacer posible la salida de los productos que se elaboren en el minifundio, sean agrarios, de pequeña industria, de servicios y o de intangibles.

Las personas del minifundio, del mundo rural del País Valenciano son las garantes de la cultura, el medio ambiente, la naturaleza, las montañas, las industrias artesanales, en definitiva del territorio, y sólo por eso deberían tener retribuciones además de una alta consideración por parte del mundo metropolitano.

El minifundio por todo el dedo no sólo debería considerarse como un lugar para ser visitado por turistas, sino un lugar para vivir con dignidad, por lo que se necesitaría un reenfoque de la política de turismo. Se debería obligar al sector turístico a proveerse de servicios, carnes, quesos, pescado, vinos, aceites y frutos de em-

presas (cooperativas o no) que cuidan del entorno; de este modo se podría remunerar correctamente el trabajo en los pueblos, y no estar en los vientos de mercados desaprensivos con lo que no se puede competir.

Desde el miedo a continuar con la situación insostenible que vivimos podríamos pasar a la esperanza de obtener cambios relevantes que faciliten la vida en el Ecosistema Empresarial Rural sabiendo que los cambios necesarios no son de fácil implantación, y mucho menos lo serán sin una administración coherente y comprometida con el espíritu de las leyes que pone en marcha.

Equipo de la Associació Elviart.

III Congrés del minifundi

Foment de l'Ecosistema Empresarial Rural.

De la Por a L'Esperança.

Fomento del Ecosistema Empresarial Rural.

Del Miedo a la Esperanza.

Centre Cultural Caixa Ontinyent
Carrer Gomis, 3
Ontinyent. (Valencia)

03 | FEB.
04 | 2023

EL XICOTET ÉS PRECIÓS.

- Parlarem de petits productors que volen romandre al seu ecosistema empresarial rural.
- De respecte al paisatge i al medi ambient.
- De la cadena alimentària artesana.
- De preus, qualitat, consum, geografia, ètica, salut i educació.

LO PEQUEÑO ES BELLO.

- Hablaremos de pequeños productores que quieren permanecer en su ecosistema empresarial rural.
- De respecto al paisaje y al medio ambiente.
- De la cadena alimentaria artesana.
- De precios, calidad, consumo, geografía, ética, salud y educación.

Organitza:

ELVI
Art

Finança:

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria d'Economia
Sostenible, Sector Productiu,
Comerc i Treball

Col·labora:

Caixa
Ontinyent